

Vodič

Saradnja u lancu snabdevanja između obaveznih preduzeća i njihovih dobavljača

Sadržaj

Rezime	1
I) Uvod	1
II) Opšte napomene.....	1
III) Detaljno u vezi sa obavezama dužne pažnje	2
IV) Preporuke za saradnju u lancu snabdevanja	3
Smernice za saradnju u lancu snabdevanja.....	6
I) Obaveze korporativne dužne provere i Zakon o dužnoj analizi lanca snabdevanja.....	6
II) Efekti Zakona na neobavezna preduzeća.....	7
1. Analiza rizika.....	8
2. Preventivne mere.....	9
3. Popravne mere.....	9
4. Žalbeni postupak.....	10
III) Granice korišćenja dobavljača od strane obaveznih preduzeća....	11
1. Principi prikladnosti i efektivnosti.....	11
2. Granice za prenos obaveza sa Zakona na dobavljača.....	12
IV) Preporuke za saradnju u lancu snabdevanja.....	18
1. Pristupi analizi rizika.....	18
2. Pristupi preventivnim merama.....	22
3. Pristupi popravnim merama.....	25
a) Odgovarajuća podela troškova.....	28
b) Saradnja u skladu sa nemačkim antimonopolskim i antimonopolskim zakonom.....	31
4. Pristupi žalbenom postupku.....	32
V) Saveti za dobavljače da sprovedu procese dužne pažnje	34
Dodatak: Pregled sa referencama za postojeće usluge podrške	36

Rezime

I) Uvod

Zakon o obavezama korporativne dubinske analize u lancima snabdevanja obavezuje preduzeća određene veličine (od 2023. sa najmanje 3.000 zaposlenih u Nemačkoj, od 2024. sa najmanje 1.000 zaposlenih u Nemačkoj) da poštuju određena ljudska prava i obaveze zaštite životne sredine (= obavezna preduzeća).

Dalje, Zakon ima efekte na preduzeća van delokruga koja su u direktnom ili indirektnom snabdevaču odnos, jer Zakon o Due Diligence lancu snabdevanja zahteva od obaveznih preduzeća da sarađuju sa svojim dobavljačima kako bi ispunili svoje obaveze dužne pažnje čak i ako ti dobavljači nemaju svoje obaveze prema Zakonu o dužnoj pažnji u lancu snabdevanja. U ovom kontekstu, obavezna preduzeća ponekad postavljaju (pre)dalekosežne zahteve prema svojim dobavljačima.

Ovaj rad pokazuje mogućnosti i granice koje Zakon postavlja takvim zahtevima. Štaviše, sadrži preporuke za konstruktivnu saradnju. Savezna kancelarija za ekonomske poslove i izvoz Kontrola (Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle, BAFA) je dodatno objavila katalog sa najvažnija pitanja i odgovori za mala i srednja preduzeća (MSP) i – zajedno sa Službom za pomoć o biznisu i ljudskim

II) Opšte napomene

Obavezna preduzeća u mnogim slučajevima zavise od saradnje sa svojim dobavljačima kako bi ispunila svoje obaveze dužne pažnje. To je predviđeno Zakonom i počinje od implementacije rizika sistema upravljanja. Štaviše, obaveznim preduzećima je potrebna pomoć svojih dobavljača u vezi sa analizama rizika, preventivne i korektivne mere i postupak prigovora. Iako dobavljači nisu obavezani da sarađuju u vezi sa dužnom pažnjom, takva saradnja u praksi je neophodna i razumna za obe strane.

Međutim, saradnja ne znači proširenje delokruga Zakona. Ako na primer obavezano preduzeće zahteva od svojih dobavljača da se pridržavaju svih obaveza iz Zakona o dužnoj pažnji u lancima snabdevanja i oslanjajući se isključivo na ovo, to može dovesti do procene ovog preduzeća od strane BAFA u vezi sa tim. Prenos obaveza po Zakonu na dobavljače nije dozvoljen. Zahtevi za pismeno uveravanja dobavljača da ispunjavaju sve relevantne propise o ljudskim pravima i zaštiti životne sredine i mere bi takođe bile previše dalekosežne.

Preduzeća koja potpadaju pod delokrug ovog Zakona su i sama odgovorna da poštuju obaveze dužne pažnje. Čak i kada Zakon nalaže obaveznim preduzećima da sarađuju sa neobaveznim preduzećima, Zakon samo definiše zahteve u pogledu postupanja obveznika. Principi prikladnost i efektivnost propisuju postupanje u pristupu zasnovanom na riziku i istovremeno ograničavaju prenos obaveza due diligence-a na dobavljače.

Saradnja u lancu snabdevanja između obaveznih preduzeća i njihovih dobavljača 1

1 Videti „Saradnja u lancu snabdevanja između obaveznih preduzeća i njihovih dobavljača. Najvažnija pitanja

i odgovori za MSP“: https://vvv.bafa.de/SharedDocs/Downloads/DE/Lieferketten/fak_zusammenarbeit_lieferketten.pdf i „Ekecutive

Rezime uputstva“: https://vvv.bafa.de/SharedDocs/Downloads/DE/Lieferketten/ekecutive_summari_zusammenarbeit_lieferketten.ht

ml?nn=1469788

III) U vezi sa obavezama dužne pažnje detaljno

Između ostalog, ovo znači sledeće:

- Preduzeća van delokruga Zakona nisu dužna da se pridržavaju obaveza dužne pažnje. Shodno tome, BAFA neće sprovoditi mere sprovođenja ili sankcije protiv njih. BAFA takođe neće sprovoditi kontrole zasnovane na riziku neobaveznih preduzeća.
- Neobavezna preduzeća nisu obavezna da izveštavaju i polažu račune prema BAFA-i. Ne moraju objaviti izveštaj u vezi sa ispunjavanjem svojih obaveza dužne pažnje ili podneti izveštaj BAFA-i. Štaviše, oni nisu u obavezi da direktno učestvuju u kreiranju ovakvih izveštaja obaveznih preduzeća.
- Obavezna preduzeća ne mogu zameniti svoju analizu rizika opštim upućivanjem na ugovorno uveravanja ili odgovarajuće garancije svojih dobavljača da su njihovi lanci snabdevanja bez rizika.
- Obavezna preduzeća moraju da izvrše sopstvenu analizu rizika kako bi osigurala da ispunjavaju svoje obaveze prema Zakonu o dužnoj pažnji u lancima snabdevanja. Preduzeća koja ne ispunjavaju svoju obavezu da sprovode analizu rizika z bez obzira na konkretnu situaciju ili rizik dobavljača, može dovesti do odgovarajućih mera BAFA-e.
- Obavezna preduzeća moraju uzeti u obzir rezultate svoje analize rizika kada traže informacije od njihovih dobavljača. U kontekstu pravilne analize rizika, trebalo bi da istraže rizike kod I kod dobavljača sa niskim rizikom, sa manje intenzivnim merama nego kod dobavljača sa visokim rizikom.
- Sprovođenje preventivnih mera obavezna preduzeća generalno ne mogu preneti na svoje dobavljače. Oni ne ispunjavaju ovu obavezu dužne pažnje tako što se samo pozivaju na pismena uveravanja od dobavljača ili davanjem opštih izjava o carinjenju. Umesto toga, preventivne mere uključujući ugovorna uveravanja, moraju uzeti u obzir rezultate sopstvene analize rizika i biti dizajnirani na prikladan i efikasan način.
- Odgovornost je obaveznih preduzeća da obezbede sprovođenje obuka i dalje obrazovanje. Prvo i najvažnije, oni će podržati dobavljače u prepoznavanju i adresiranju ljudskih prava i ekoloških rizika u ranoj fazi. Pored toga, trebalo bi da omoguće dobavljačima da se pridržavaju I efektivno sprovode ugovorne obaveze.
- Zakon obavezuje preduzeća da ugovorno implementiraju odgovarajuće mehanizme kontrole I da vrše kontrole kod svojih dobavljača. Samo-deklaracije dobavljača mogu biti pomoćno sredstvo za kontinuirano praćenje. Redovne pismene samoizjave da se dobavljači pridržavaju ugovorenih ljudskih prava, međutim, sami ekološki zahtevi nisu dovoljni kao mere kontrole. Ako je dužno preduzeće zahteva takve deklaracije na uopšten i sveobuhvatan način od svih dobavljača, to može biti neprimereni način i time krše Zakon.
- Obvezna preduzeća ne ispunjavaju svoju obavezu sprovođenja žalbenog postupka pozivanjem na žalbeni postupak dobavljača. Obavezna preduzeća moraju da osmisle žalbeni postupak na način koji omogućava ljudima da ih obaveste o rizicima i kršenju ljudskih prava i životne sredine uzrokovane privrednim aktivnostima dobavljača. Alternativno, preduzeća mogu pridružiti o odgovarajući eksterni žalbeni postupak. Zakon, međutim, ne dozvoljava preduzećima da se upućuju samo na žalbene procedure koje postavljaju dobavljači.
- Obavezna preduzeća treba da uzmu u obzir kapacitete svojih dobavljača prilikom procene efektivnosti mera. Kapaciteti posebno zavise od resursa dobavljača, veličine, sektora, pozicije u

lancu snabdevanja i specifične lokalne uslove. Mere koje preduzima obavezano preduzeće koji su očigledno previše zahtevni za dobavljača obično su neefikasni i stoga neprikladni.

IV) Preporuke za saradnju u lancu snabdevanja

Ispunjavanje obaveza due diligence-a je kontinuirani proces učenja za sve učesnike i saradnju u lancu snabdevanja, i mora se shvatiti kao dinamičan proces zasnovan na dijalogu. Obavezna preduzeća moraju biti svesni svoje uloge i mogućnosti uticaja. U idealnom slučaju, oni saraduju sa svojim dobavljačima pošteno i na pravi način ravnopravan u dužem vremenskom periodu. Odgovarajuće sektorske inicijative generalno mogu to podržati.

Treba razmotriti sledeće mere i pristupe za odgovarajuću saradnju:

Analiza rizika Transparentnost i poznavanje ljudskih prava i rizika po životnu sredinu u sopstvenom lancu snabdevanja je ključ za ispunjavanje obaveza dužne pažnje. Obavezna preduzeća bi stoga trebalo nastaviti pristup zasnovan na riziku i proceniti koje informacije od svojih dobavljača oni zapravo trebaju da bi sproveli odgovarajuće analize rizika.
Za obavezna preduzeća to posebno znači:
<ul style="list-style-type: none">
☐ Prilikom traženja informacija od dobavljača, obavezna preduzeća treba da opravdaju za svaki pojedinačni slučaj zašto i za šta su ti podaci potrebni;
☐ Obavezna preduzeća moraju osigurati zaštitu traženih podataka, e. g. sa ugovorima o neotkrivanju;
☐ Obavezna preduzeća treba da stave na raspolaganje svoje resurse, informacije i alate za rizik analizu svojim neobaveznim dobavljačima.
Dobavljači bi posebno trebali:
<ul style="list-style-type: none">
☐ U slučaju da zahtevi za podacima nisu opravdani, dobavljači treba da traže samo opravdanje za prosleđenje podatke nakon što dobije takvo opravdanje;
☐ Dobavljači treba da budu svesni u pogledu zaštite prenetih podataka od strane obveznika preduzeća.
Obično:
<ul style="list-style-type: none">
☐ Obavezna preduzeća i njihovi dobavljači treba da uspostave zajedničko razumevanje za rizike koje je identifikovalo obavezano preduzeće i koristiti ih kao osnovu za dalje, usklađeno delovanje.

Preventivne mere

Pre nego što postavite zahteve dobavljačima, obavezna preduzeća treba da pažljivo procene njihove zahteve, pravni osnov za njihove zahteve, delotvornost njihovih zahteva u kontekstu pristupa zasnovanom na riziku i da li se isti mogu sprovesti u skladu sa zakonima uz poštovanje opštih uslova. U ovom kontekstu, važno je napomenuti da Zakon ne postavlja nikakve nezavisne osnove za odgovornost između ugovornih strana u lancima snabdevanja. Obavezna preduzeća treba da preciziraju ugovorna osiguranja sa merama kontrole, obuku i dalje obrazovanje na sopstvenu odgovornost

Za obavezna preduzeća to posebno znači:

- Prilikom traženja uveravanja od dobavljača, obavezna preduzeća treba da se pozovu na svoju analizu rizika i identifikovane i prioritetne rizike i podnose svoju izjavu o politici;
- Obavezna preduzeća moraju posebno pokazati dobavljačima kako mogu da ispune garanciju i da li ih i kako obveznik podržava sopstvenim sredstvima;
- Oni generalno ne bi trebalo da prekidaju poslovne odnose zbog nevoljne spremnosti dobavljača na saradnju ili podršku pri sprovođenju preventivnih Mera;
- Ako sprovođenje preventivnih mera ne uspe zbog nedostatka saradnje dobavljača, obavezna preduzeća treba da budu u stanju da ovu činjenicu na uverljiv način predstavljaju BAFA-i.

Dobavljači bi posebno trebali:

- Ako je potrebno, dobavljači treba da traže individualni pravni savet ako to zahtevaju obavezna preduzeća od dobavljača u ugovornim dodatcima ili ugovornim uverenima;
- Trebalo bi da procene da li saradnja u vezi sa sprovođenjem a preventivna mera između njih i obavezanog preduzeća preduzeta

Korektivne mere

Troškove korektivnih mera u slučaju povrede zaštićenog pravnog položaja treba podeliti na odgovarajući način između obaveznih preduzeća i njihovih dobavljača. Obavezna preduzeća su odgovorna da pripreme predlog o tome kako bi ovi troškovi trebali da budu podeljeni prema kriterijumima prikladnosti i efektivnosti. U slučaju pregleda od strane BAFA-e, trebalo bi da budu u mogućnosti da na verodostojan način objasni razloge za konkretnu alokaciju troškova

Za obavezna preduzeća ovo posebno znači:

- Oni treba da procene koji finansijske, tehničke i ljudske resurse, da li su dostupni svim preduzeća koja učestvuju u popravnim merama;
- Treba da razmotre mogućnost da utiču na stranu koja je direktno odgovorna za kršenje svih preduzeća koja učestvuju;
- Trebalo bi da izvrše uporednu procenu stepena doprinosa prekršaju svih preduzeća koja učestvuju.

Dobavljači bi posebno trebali:

- Proceniti koji su im resursi dostupni za potrebnu korektivnu meru;
- Utvrditi u kojoj meri su (možda) doprineli kršenju.

Dobavljači bi posebno trebali:

- Proceniti koji su im resursi dostupni za potrebnu korektivnu meru;
- Utvrdite u kojoj meri su (možda) doprineli kršenju.

Žalbeni postupak

Obavezna preduzeća treba da budu svesna da su njihovi interesi u pristupu informacijama u vezi sa funkcionisanje i dostupnost njihove žalbene procedure mogu biti u suprotnosti sa legitimnim interese dobavljača da ograniče direktan kontakt između upstream dobavljača i obveznika preduzeće.

Za obavezna preduzeća to posebno znači:

- Obavezna preduzeća su odgovorna da sprovedu efikasan žalbeni postupak ili učestvuje u odgovarajućem postupku eksternih žalbi;
- Oni su odgovorni da ponude rešenja svojim dobavljačima u ovoj situaciji, npr kao učešće u postupku eksternih žalbi (npr. inicijative više zainteresovanih strana) ili zajedničko uključivanje regionalnih ili industrijskih aktera (npr. sindikata);
- Oni moraju da osmisle žalbeni postupak na način koji omogućava zaštitu poverljivost identiteta prijavljivača i delotvornu zaštitu od nedostatak i kazna zbog pritužbe

Dobavljači bi posebno trebali:

- Kada se zatraže informacije treba da procene koje podatke imaju njihovi ugovorni partneri stvarna potreba i da li su legitimni interesi u sukobu sa obelodanjivanjem (up. preporuke u vezi sa analizom rizika);
- Treba da poštuju principe minimizacije podataka, pri čemu mogu da iskoriste ugovori o neotkrivanju.

Smernice za saradnju u lancu snabdevanja

I) Korporativne Due Diligence obaveze I Zakon o dužnoj pažnji u lancima snabdevanja

Osnove Zakona o dužnoj pažnji u lancima snabdevanja postavljene su nacionalnom akcijom Savezne vlade-Plan o poslovanju i ljudskim pravima (NAP) u 2016. NAP služi za implementaciju Smernica UN iz 2011. Principi poslovanja i ljudskih prava (UNGPs). Oni postavljaju obaveze za preduzeća kako treba poštovati ljudska prava u međunarodnom i globalno usklađenom okviru. Obraćaju se svim preduzećima širom sveta, po sektorima i nezavisno od njihove veličine. Države su pozvane da promovišu i motivišu preduzeća za poštovanje ljudskih prava, pametnom mešavinom zakonskih obaveza i dobrovoljnih mera.

Savezna vlada je u NAP-u izrazila očekivanje prema svim preduzećima u Nemačkoj da uvesti procese korporativne due diligence na način koji odgovara njihovoj veličini, sektoru i poziciji u lancu snabdevanja i vrednosti kako bi ispunili svoju odgovornost za poštovanje ljudskih prava u globalnom snabdevanju i

lancima vrednosti.² Implementacija robusnog sistema upravljanja rizikom zasnivaće se na pet ključnih elementi: izjava o politici, analiza rizika, mere, izveštavanje i žalbeni mehanizam. Drugi važna tačka orijentacije Zakona su Smernice OECD-a za multinacionalna preduzeća, koje preporučuju preduzećima svih veličina da poštuju ljudska prava u svom poslovanju.

Zakon se primenjuje od 1. januara 2023. na preduzeća sa centralnom upravom, sa sedištem poslovno, administrativno sedišta, statutarno sedišta u Nemačkoj ili domaća filijala u skladu sa članom 13d Trgovinskog zakonika (Handelsgesetzbuch – HGB) i najmanje 3.000 zaposlenih u Nemačkoj. Od 1. januara 2024. Zakon se primenjuje i na preduzeća sa najmanje 1.000 zaposlenih u Nemačkoj.³

Preduzeća u okviru ovog zakona dužna su da poštuju ljudska prava i zaštitu životne sredine obaveze dužne pažnje na odgovarajući i efikasan način.⁴ Lanac snabdevanja u smislu Zakona uključuje sve korake u Nemačkoj i inostranstvu koji su neophodni za proizvodnju proizvoda i obezbeđivanje usluge, počev od vađenja sirovina do isporuke krajnjem kupcu, i obuhvata radnje preduzeća u sopstvenoj poslovnoj oblasti, direktnih dobavljača i indirektnih dobavljača.⁵ U okviru obaveza sredstava predviđenih Zakonom, preduzeća moraju da garantuju da u okviru njihovih lanca snabdevanje neće biti rizika i kršenja ljudskih prava ili negativnih uticaja na životnu sredinu. Umesto toga, oni moraju dokazati da su primenili obaveze dužne pažnje opisane u odeljcima 4 do 10. Zakona. Sve dok preduzeća ispunjavaju svoje obaveze dužne pažnje na efikasan i odgovarajući način, kršenje zaštićenog pravnog položaja ljudskih prava i zaštite životne sredine neće generalno predstavljaju kršenje obaveza dužne pažnje.

Savezna kancelarija za ekonomske poslove i kontrolu izvoza (Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle, BAFA) je odgovoran za kontrolu i sprovođenje zakona. Pored procene godišnjih izveštaja i pritužbi pogođenih lica u vezi sa kršenjem due diligence-a obaveza, BAFA sprovodi kontrole obavezanosti preduzeća zasnovane na riziku. U slučaju nepoštovanja sa zakonskim zahtevima, BAFA može naložiti preduzećima da sprovedu odgovarajuće i neophodne mere i izriču novčane kazne i administrativne kazne. U slučaju novčanih kazni za teške prekršaje koji su utvrđeno pravosnažnom odlukom moguće je i isključenje iz javnih nabavki.⁶

2 Savezna vlada trenutno revidira i ažurira Nacionalni akcioni plan i uključuje Zakon u ukupna strategija o poslovanju i ljudskim pravima.

3 Da biste utvrdili broj zaposlenih, pogledajte odeljak 1 Zakona, vladino objašnjenje memorandum uz Zakon: BT-Drs. 19/28649, str. 33 i dalje, i poglavlje III Česta pitanja na veb stranici BAFA. Preduzeća moraju kontinuirano i nezavisno da procenjuju da li spadaju u delokrug Zakona i dužni su da obezbede informacije u vezi sa tim BAFA (član 17 § 2 br. 1 Zakona).

4 Obaveze dužne pažnje su definisane u odeljku 3 § 1 Zakona. Odeljak 3 § 2 Zakona navodi odlučujuće kriterijume o prikladnosti, član 4. stav 2. Zakona postavlja odlučujuće kriterijume o efikasnosti mera. Vodič BAFA o prikladnosti i efikasnosti pruža dodatna objašnjenja i savete o praktičnim

implementacija: https://vvv.bafa.de/EN/Suppli_Chain_Act/Appropriateness_and_Effectiveness/appropriateness_and_effectiveness_node.html

5 Odeljak 2 § 7 i 8 kao i član 5 § 1 Zakona.

6 Član 15, kao i članovi 22-24 Zakona

II) Efekti Zakona na neobavezna preduzeća

Zakon utiče i na preduzeća koja ne spadaju u njegov delokrug, ali su dobavljači ili zavisna preduzeća obaveznih preduzeća. Ovo je zbog činjenice da obavezna preduzeća moraju da poštuju ljudska prava i obaveze provere životne sredine i u odnosu na neobavezna preduzeća u njihovim lancima snabdevanja ako su

- zavisna preduzeća koja su deo sopstvenog (pripisanog) poslovnog područja⁷ ili
- direktni ili (pod određenim zahtevima) indirektni dobavljači.

U mnogim slučajevima, obavezna preduzeća treba da se oslone na saradnju sa neobaveznim preduzećima podružnice ili dobavljači u Nemačkoj ili inostranstvu – kako bi ispunili svoje obaveze dužne pažnje. Ovo počinje implementacijom sistema upravljanja rizicima gde su interesi zaposlenih i moraju se uzeti u obzir oni na koje bi inače mogle uticati ekonomske aktivnosti u lancima snabdevanja na odgovarajući način.⁸ Pored toga, obaveznim preduzećima će biti potrebna podrška ili saradnja u vezi sa prateći obaveze dužne pažnje (pogledajte i predstavljanje zakonskih zahteva u sledećim potpoglavljima):

- Analiza rizika⁹
- Preventivne mere
- Korektivne mere
- Žalbeni postupak¹⁰

Iako preduzeća van delokruga Zakona nisu obavezna da sarađuju u odnosu na ljudska prava i ekološku due diligence, danas se već mnoga obavezna preduzeća obraćaju svojim dobavljačima sa zahtevima i zahtevima za informacijama. Odbijanje saradnje može imati negativne uticaje na poslovni odnos sa obaveznim preduzećem i čak može dovesti do negativnih posledica po ugovorni odnos – uključujući raskid.¹¹

7 Zavisna preduzeća u Nemačkoj i inostranstvu deo su poslovnog područja matične kompanije ako je matična kompanija vrši odlučujući uticaj na društvo grupe (član 2. stav 6. rečenica 3. Zakona).

8 Odeljak 4, stav 4 Zakona.

9 BAFA-in vodič za analizu rizika nudi objašnjenja i savete o praktičnoj primeni:

https://vvv.bafa.de/EN/Suppli_Chain_Act/Risk_Analisis/risk_analisis_node.html

10 BAFA-in vodič za žalbeni postupak nudi informacije o praktičnoj primeni:

https://vvv.bafa.de/EN/Suppli_Chain_Act/Complaints_Procedure/complaints_procedure_node.html

11 Pretnja raskidom saradnje u ugovornoj klauzuli već bi mogla biti nevažeća pod opštim uslovima i uslovi zakon.

1. Analiza rizika

Da bi sproveli sopstvenu analizu rizika, obveznicima će biti potrebne interne i eksterne informacije od svojih dobavljača i podružnica u okviru sopstvenog poslovnog područja. Ovo se odnosi na dobavljače i zavisna preduzeća koja su deo sopstvenog poslovnog područja preduzeća i unutar i izvan obima Act-a. Stoga se obavezna preduzeća okreću svojim dobavljačima uz opsežnu samoocenu kroz upitnike, zahtevaju registraciju u alatima za upravljanje dobavljačima ili zahtevaju posete na lice mesta ili revizije. U nekim

slučajevima, ovi zahtevi (npr. zahtevanje od dobavljača da proslede sve relevantne informacije na zahtev) su dalekosežna.

Obavezna preduzeća moraju sprovesti ad hoc analizu rizika u slučaju tzv. „potkrepljeno znanje“¹² ili u slučaju značajnih promena poslovne aktivnosti ili rizične situacije¹³ u odnosu na indirektno dobavljače – /samim tim i dobavljači svojih dobavljača. Zbog toga su im obično potrebne informacije od svojih direktnih dobavljača u odnosu ne samo na poslovanje dobavljača već i na njihove dobavljače.

Info kutija 1: Šta znači „potkrepljeno znanje“ u kontekstu Zakona?

Ako preduzeće ima stvarne indicije koje ukazuju na moguće kršenje ljudskih prava ili obaveza vezanih za zaštitu životne sredine kod indirektnih dobavljača, oni moraju da sprovedu ad hoc analizu rizika odmah. Takve stvarne indicije nisu samo mišljenja ili glasine, već sadrže proverljivo činjenične informacije. Ovo uključuje sopstvene uvide, izveštaje o lošoj situaciji ljudskih prava u Srbiji u regionu proizvodnje, činjenica da dobavljač pripada sektoru sa posebnim ljudskim pravima ili ekološkim rizicima ili indikacije nadležnih.

Dovoljno je da su indicije prisutne, odnosno da su ušle u sferu kontrole obavezanog poduhvata, tako da se mogu lako uzeti u obzir. Ovo je na primer slučaj sa:

- Informacije kroz žalbeni postupak,
- BAFA-ine smernice i izveštaji Savezne vlade, koje se očekuje od preduzeća, npr. preko svog službenika za ljudska prava,
- Medijski izveštaji, izveštaji nevladinih organizacija (NVO) i izveštaji na internetu ako su oni očigledni jer su poznati u celoj industriji ili su podneti za preduzeće.¹⁴

U slučaju smernica, spiskova slučajeva i baza podataka inicijativa sa više zainteresovanih strana ili industrije, verovatnije je da će se pretpostaviti potkrepljeno znanje u smislu odeljka 9 (3) ako se informacije se šire širom industrije.

Ne-obavezna preduzeća mogu predvideti da će obavezna preduzeća morati da potroše određeni napor za njihovu analizu rizika i saznanje koje su sirovine, proizvodi i usluge posebno izloženi rizicima. Tako se pored proizvodnje vrši nabavka i prerada sirovina i poluproizvoda, njihov transport, i odlaganje sirovina kao i proizvoda iz proces proizvodnje će takođe igrati centralnu ulogu za analizu. S obzirom na identifikacijunekih rizika i kršenja, potrebno je i tehničko razumevanje procesa proizvodnje.

12 Odeljak 9, stav 3 Zakona, dodatna objašnjenja o „potkrepljenom znanju“ daju, između ostalog, BMAS u njihova najčešća pitanja: <https://vvv.csr-in-deutschland.de/EN/Business-Human-Rights/Suppli-Chain-Act/FAK/fak.html>

13 Odeljak 5 § 4 Zakona.

14 Dalje informacije o stepenu mogućnosti potkrepljenog znanja mogu se naći u poglavlju VI. Česta pitanja na veb-sajtu BAFA (na nemačkom)

2. Preventive mere

Kada obavezna preduzeća pokušaju da sprovede preventivne mere prema svojim direktnim dobavljačima, oni pokušavaju da to učine preduzimanjem odgovarajućih mera ili uvođenjem propisa posebno u okvir postojećih ugovornih odnosa sa dopunskim ugovornim klauzulama. Zakon predviđa sledeće preventivne mere kao pretpostavljene primere:

- Uzimanje u obzir ljudskih prava i očekivanja vezanih za životnu sredinu pri izboru dobavljača,
- Ugovorna uveravanja dobavljača da će poštovati pravila koja se odnose na ljudska prava i očekivanja u vezi sa životnom sredinom koja zahteva viši menadžment preduzeća i na odgovarajući način ih adresirati duž lanca snabdevanja,
- Sprovođenje mera početne i dalje obuke za sprovođenje ugovora uveravanja dobavljača,
- Dogovaranje odgovarajućih mehanizama ugovorne kontrole i njihove implementacije zasnovane na riziku, proveri usklađenost dobavljača sa strategijom ljudskih prava.¹⁵

Pored toga, obavezna preduzeća moraju razviti i implementirati strategije nabavke i nabavke prakse za sprečavanje ili minimiziranje identifikovanih rizika kod dobavljača. Ovo uključuje, na primer, vremena isporuke, nabavne cene ili trajanje ugovornog odnosa.¹⁶

Što se tiče indirektnih dobavljača, u slučaju potkrepljenog znanja o ljudskim pravima ili zaštiti životne sredine, Zakon generalno propisuje sledeće preventivne mere prema odgovornoj strani:

- Primena kontrolnih mehanizama,
- Podrška u prevenciji ili izbegavanju rizika,
- Implementacija sektorskih ili međusektorskih inicijativa u okviru preduzeća.¹⁷

Mnoga obavezna preduzeća traže od svojih dobavljača da potpišu njihov Kodeks ponašanja (ili Kodeks ponašanja dobavljača). CoC-ovi (ili dodaci ugovornim sporazumima) obično regulišu i poštovanje ljudskih prava i ekološka očekivanja i saradnju kako bi se ispunila dužna pažnja preduzeća (pružanje informacija za analizu rizika, saglasnost za revizije i posete na licu mesta, saradnja o preventivnim i popravnim merama, podrška u merama za pristupačnost žalbenog postupka). Štaviše, često sadrže kontrolne mehanizme i posledice za neusaglašenost.¹⁸

3. Popravne mere

Što se tiče popravnih mera, takođe se može očekivati da će obavezna preduzeća tražiti saradnju od svojih dobavljača. Obavezna preduzeća imaju dalekosežne obaveze da rade na ispravkama u okviru sopstvenog poslovnog područja: U Nemačkoj, moraju da okončaju kršenja odgovarajućim korektivnim merama. I u inostranstvu kao kod obaveznika preduzeća koja su (pripisana) deo sopstvenog poslovnog područja¹⁹ prekršaji moraju biti obustavljeni.

¹⁵ Odeljak 6 stav 4 Zakona.

¹⁶ Videti odeljak 6 § 3 br. 2 Zakona kao i memorandum sa obrazloženjem Vlade u BT-Drs. 19/28649, str. 47.

¹⁷ Odeljak 9 § 3 br. 2 Zakona.

¹⁸ Vidi poglavlje III. Vodiča za detaljnije razrade o prikladnosti ovog pristupa.

Ako dužno preduzeće utvrdi nastalu povredu ljudskih prava ili ekološke prirode, ili je neizbežna kod direktnog dobavljača, oni moraju preduzeti odgovarajuće mere za popravku odmah kako bi se sprečio, okončao ili minimizirao obim kršenja.²⁰ Mnoga kršenja ne mogu biti okončana samo jednom merom, već zahteva nekoliko koordinisanih mera. Ako je prekršaj na direktnom dobavljaču ne može biti prekinut u bliskoj budućnosti, Zakon zahteva koncept za okončanje ili minimiziranje, što znači da obavezna preduzeća i dobavljači treba da osmisle i sprovedu plan sanacije zajedno.²¹

Obavezna preduzeća takođe moraju da osmisle i sprovedu plan korektivnih akcija za ad hoc sprečavanje, okončanje ili minimiziraju, ako imaju potkrepljeno saznanje o kršenju ljudskih prava ili životne sredine obaveza kod indirektnog dobavljača.²²

Obavezna preduzeća zavise od direktne i indirektno pomoći svojih dobavljača u implementaciji popravne mere jer ne mogu da ih sprovedu bez saglasnosti svojih dobavljača. Da bi sproveli mere kod indirektnog snabdevača, generalno će im biti potreban direktan kontakt njihovog direktnog dobavljača indirektnog dobavljača. Slično tome, neobavezna preduzeća mogu se osloniti na podršku obaveznih preduzeća.

4. Žalbeni postupak

Sva obavezna preduzeća moraju sprovesti žalbeni postupak koji omogućava internu i eksternu lica da informišu preduzeće o ljudskim pravima i rizicima za životnu sredinu ili njihovim kršenjima poslovnu oblast i lance snabdevanja. Žalbene procedure služe kao sistemi ranog upozorenja koji identifikuju i idealno bi bilo da se pozabavite rizicima i kršenjima pre nego što ljudi i okolina budu oštećeni.

Da bi sprovela odgovarajuće i delotvorne žalbene procedure, obavezna preduzeća će morati oslanjaju se na razmenu i saradnju u lancu snabdevanja. Oni moraju sprovesti ili svoje odgovarajuće žalbeni postupak ili uspostaviti ili se pridružiti eksternom postupku. Procedura mora biti dostupna za potencijalne uključene strane uključujući zaposlene u lancu snabdevanja.²³ U tu svrhu obavezna preduzeća mora pružiti jasne i razumljive informacije u vezi sa dostupnošću i odgovornošću kao faze postupka. Žalbeni postupak takođe mora zaštititi poverljivost identiteta potencijalnih stranaka i obezbedi efikasnu zaštitu od štete ili kazne zbog a pritužba.²⁴

Obaveznim preduzećima obično nedostaju informacije o lokalnim potencijalnim stranama da osmisle ciljnu grupu koncepcija žalbenog postupka. Ova informacija je možda potrebna već kada je dužan Preduzeće osmišljava žalbeni postupak jer može da osmisli samo žalbeni postupak koji je dostupan ciljnoj grupi sa poznavanjem ovih grupa i njihovih specifičnih okolnosti.²⁵ Obavezno preduzeća mogu dalje tražiti od svojih dobavljača da im pomognu u sprovođenju žalbenog postupka dostupni primanjem i prosleđivanjem žalbi njima.

19 Videti fusnotu 7.

20 Odeljak 7 § 1 Zakona.

21 Odeljak 7 stav 2 Zakona.

22 Odeljak 9 § 3 br. 3 Zakona.

23 Ovaj pojam uključuje i lica koja su (potencijalno) direktno pogođena povredom obaveze i druge osobe koje nisu direktno pogođene (npr. rođaci, komšije).

24 Odeljak 8 stav 4 Zakona.

III) Granice korišćenja dobavljača od strane obaveznih preduzeća

Zakonske obaveze Zakona odnose se samo na preduzeća koja potpadaju u okviru istog. Čak i tamo gde zakon zahteva obavezna i neobavezna preduzeća da sarađuju radi ispunjavanja obaveza dužne pažnje, samo zakon postavlja uslove u vezi sa obavezama obveznika. Konkretno, priroda duga obaveze revnosti ne dozvoljavaju opšti prenos ovih obaveza. BAFA će razmotriti princip u kontekstu njegovih zadataka kontrole i sprovođenja.

1. Principi prikladnosti i efektivnosti

Obaveze Zakona dosledno se odnose na principe primerenosti i delotvornosti, koji su usko povezani. Obavezna preduzeća moraju poštovati obaveze dužne pažnje u svojim lancima snabdevanja na način koji je prikladan (za njih) kako bi se sprečili ili minimizirali rizici za ljudska prava i životnu sredinu²⁶ ili minimizirati obim ljudskih prava i kršenja životne sredine.²⁷ Odgovarajući izbor mera je dozvoljen samo među efikasnim merama. Principi prikladnosti i efektivnosti omogućavaju obaveznim preduzećima da **predzumu pristupe zasnovane na riziku** i na istovremeno ograničavaju prenos obaveza iz Zakona na dobavljače

Info kutija 2: Kriterijumi prikladnosti Zakona

Pogodnost se utvrđuje na osnovu sledećih kriterijuma:

- Priroda i obim aktivnosti obaveznog preduzeća,
- Sposobnost obaveznog preduzeća da utiče na stranu koja je direktno odgovorna za ljudska prava ili rizik po životnu sredinu ili kršenje ljudskih prava ili obaveza vezanih za životnu sredinu,
- Tipično očekivana ozbiljnost kršenja, njena reverzibilnost i verovatnoća kršenja a ljudska prava i obaveze u vezi sa životnom sredinom

Priroda kauzalnog doprinosa obavezanog preduzeća ljudskim pravima ili životnoj sredini rizik ili kršenje ljudskih prava ili obaveze u vezi sa životnom sredinom.²⁸

Kriterijumi prikladnosti ne stoje u specifičnoj hijerarhiji jedni prema drugima, ali se moraju uzeti u obzir podjednako. Stoga bi bilo skraćeno, na primer, da proceni rizik samo na osnovu njegove sposobnosti da uticaj, i zaključiti da se rizik ne mora težiti od samog početka, ako je mali ili nikakav uticaj. Adekvatnost takođe znači da zahtevi o obimu i opsegu analize i aktivnosti se razlikuju od slučaja do slučaja.

To generalno takođe znači da je prikladnost delovanja na neki način koji je u skladu sa zahtevima dužne pažnje moraće da se procenjuje različito za različita preduzeća u lancu snabdevanja. Puka uveravanja da su standardi ispunjeni od strane dobavljača u celini lanac snabdevanja obično ne predstavlja efikasan i odgovarajući doprinos upravljanju rizikom obaveznog preduzeća.

²⁵ Videti BAFA-Smernice o žalbenom postupku, str. 11.

²⁶ Članovi 3 § 1 i 4 § 2 Zakona. 2

²⁷ Član 7 § 1 rečenica 1 i član 9 § 3 br. 3 Zakona.

²⁸ Odeljak 3 stav 2 Zakona.

Efikasne su one mere ²⁹ koje omogućavaju obaveznim preduzećima da identifikuju i minimiziraju rizike za kršenje ljudskih prava i životne sredine, i spreče, okončaju ili minimiziraju obim povreda ljudskih prava i životne sredine ako je obavezano preduzeće izazvalo ili doprinelo rizicima ili kršenju u okviru lanca snabdevanja.³⁰ To znači da preduzeća moraju detaljno analizirati specifičnu situaciju i uzeti u obzir rizik i opredeliti se za poseban pristup.³¹

Obavezna preduzeća moraju uzeti u obzir **kapacitet** svog dobavljača kako bi procenila efikasnost Mere. Mere obaveznih preduzeća koje su očigledno prezahtevne (npr neophodna finansijska sredstva) za dobavljača obično su neefikasni i neodgovarajući. Kapaciteti dobavljača zavise posebno od resursa dobavljača, veličine, sektora i pozicije u lancu snabdevanja, kao i od specifičnih lokalnih uslova.³²

2. Granice za prenos obaveza sa Zakona na dobavljača

U praksi, neka obavezna preduzeća pokušavaju da dobiju pismena uverenja od svojih dobavljača da su u skladu sa svim relevantnim standardima iz oblasti ljudskih prava i zaštite životne sredine i procesima dužne pažnje u lancima snabdevanja. U nekim slučajevima čak žele i opšta uveravanja da je dobavljač u skladu sa Zakonom.

Obavezna preduzeća su sama odgovorna da ispunjavaju obaveze dužne pažnje u svom poslovanju i u odnosu na direktne i indirektno³³ dobavljače. Obaveze Zakona se ne mogu preneti na dobavljače.

Detaljno, ovo znači sledeće:

- Za razliku od obaveznih preduzeća, preduzeća van delokruga nisu dužna da sprovedu procese za ispunjavanje obaveza dužne pažnje kao što je gore opisano. Shodno tome, BAFA neće sprovesti protiv njih mere izvršenja ili sankcije.
- BAFA neće sprovoditi kontrole zasnovane na riziku neobaveznih preduzeća. Prema Zakonu, procena obrazloženih pritužbi pogođenih lica odnosi se samo na obavezna preduzeća.
- Neobavezna preduzeća nisu obavezna da izveštavaju i polažu račune prema BAFA-i. Ne moraju objaviti izveštaj u vezi sa ispunjavanjem svojih obaveza dužne pažnje ili podneti izveštaj BAFA-i. Štaviše, oni nisu u obavezi da direktno učestvuju u kreiranju ovakvih izveštaja obaveznih preduzeća. Na njih se uglavnom ne odnose obaveze davanja informacija i predaje dokumenata.³⁴
- Obavezna preduzeća ne mogu zameniti odgovarajuću analizu rizika opštim upućivanjem na ugovorne garancije ili odgovarajuće garancije svojih dobavljača u kojima se navodi da su njihovi lanci snabdevanja bez rizika. Obavezna preduzeća moraju da sprovedu sopstvenu analizu rizika kako bi osigurala da ispunjavaju svoje obaveze prema Zakonu. Između ostalog, nezavisno prikupljene i proverene nalaze o rizicima duž lanca snabdevanja su relevantni. Preduzeća mogu da pribegnu različitim metodama za analiza rizika. Zahtevanje opsežnog i opšteg samootkrivanja bez pozivanja na konkretnu situaciju ili specifični rizik dobavljača, međutim, nije u skladu sa pristupom zasnovanim na riziku i izaziva značajne napore za dobavljače. Takva praksa može rezultirati odgovarajućim merama za obavezna preduzeća od strane BAFA-e.
- Dalje, važno je napomenuti da su upotreba alata i evaluacija podataka samo deo procesa analize rizika. Obavezna preduzeća takođe mogu da koriste metode kao što su revizije ili standarde i smernice kako bi se steklo sveobuhvatno razumevanje rizika u njihovom lancu nabdevanja. Dodatno, prilikom uspostavljanja upravljanja rizicima, interesi radnika i ostalih, na drugi način

potencijalno pod uticajem ekonomske aktivnosti u lancu snabdevanja, se mora na odgovarajući način razmotriti.³⁵ Ako obaveznim se preduzećima – opravdano ili neopravdano – uskraćuje obelodanjivanje traženih informacija od strane njihovih dobavljača u kontekstu analize rizika ili ako je ovo obelodanjivanje otežano, to je odgovornost obaveznog preduzeća da u okviru izveštavanja ukaže na ovu okolnost. Obavezna preduzeća treba da budu u mogućnosti da konkretno dokumentuju na osnovu čega su pokušala da naplate relevantne informacije, razloge zbog kojih prikupljanje informacija nije uspeo i koja alternativa, mere koje su koristili za dobijanje informacija iz konkretne oblasti. U kontekstu izveštavanja ispitivanja, BAFA će uzeti u obzir verodostojna objašnjenja na odgovarajući način i ispitati da li je i u kojoj meri preduzeće ispunilo svoju obavezu.

Info kutija 3: Upotreba alata za analizu rizika

Pogodno je da se analiza rizika sprovede u nekoliko koraka. Preduzeća treba da koriste različite interne i ekstern izvore kako bi se stekao odgovarajući pregled.³⁶

Prvo, korisno je prikupiti informacije specifične za sektor, zemlju i proizvod da bi se izvršila apstraktna analiza rizika. Ovaj korak se sastoji na primer od desktop-istraživanja (npr. korišćenjem indeksa, izveštaja NVO, izveštaja UN, izveštaja agencija, itd.). Preduzećima su dostupni različiti alati i softverska rešenja u cilju analize rizika i stvaranja veće transparentnosti u njihovim lancima snabdevanja. Važno je napomenuti, međutim, da sama upotreba takvih alata ne ispunjava sopstvenu obavezu dužne pažnje preduzeća.

Zatim, preduzeća treba da procene u kojoj meri apstraktni rizik zaista postoji kod dobavljača (konkretan rizik iz analiza). Za ovaj korak, preduzeća mogu uključiti interna i eksterna znanja iz različitih odeljenja i verifikuje pretpostavke sa iskustvenim vrednostima, revizijama/sertifikatima, uvidima iz inicijativa više zainteresovanih strana i sektora ili dijalogom sa (potencijalno) pogođenim osobama i njihovim legitimnim predstavnicima. U tom kontekstu, preduzeća mogu da pribegnu samoprocenama dobavljača, upitnicima ili posete na licu mesta.

29 Odeljak 4 stav 2 Zakona.

30 Efikasno upravljanje rizikom zahteva dužno razmatranje interesa zaposlenih, što uključuje trgovinu sindikati i lica kao što su susedi koji bi inače mogli biti pogođeni ekonomskim aktivnostima jednog preduzeće. Videti odeljak 4, stav 4 Zakona, kao i Vladin memorandum sa obrazloženjem u: BT-Drs. 19/28649, str. 44.

31 Za dalje informacije pogledajte BAFA-in vodič „Analiza rizika“.

32 Za ilustraciju videti i negativan primer 2

33 Acc. članu 9. stav 3. Zakona, u slučaju potkrepljenih saznanja, videti polje za informacije 1.

34 U skladu sa članom 17. Zakona, obavezna preduzeća podležu obavezi otkrivanja i predaje, u okviru obim kojih moraju da obezbede informacije i predaju dokumente na zahtev BAFA, što BAFA zahteva da izvršava svoje statutarne dužnosti. Obaveza se takođe odnosi na informacije o podružnicama, direktne i indirektno dobavljače i predaju dokumenata ovih preduzeća, ukoliko je preduzeće ili lice dužno da pruži informacije ili predaju informacije na raspolaganju ili je u poziciji da dobije tražene informacije zbog postojećih ugovornih odnosa. U pogledu informacija i dokaza da se utvrdi da li neko preduzeće spada u delokrug Zakona, međutim, sva preduzeća su dužna da daju informacije BAFA (član 17 § 2 br. 1).

35 Odeljak 4, stav 4 Zakona

36 Videti Aneks poglavlja V ovog Uputstva kao i BAFA-Vodič o analizi rizika.

Negativan primer 1

Izvod iz (n) (neprikladnog) Kodeksa ponašanja dobavljača između obaveznog preduzeća A i neobaveznog dobavljača B

Strane zaključuju sledeći sporazum na osnovu obaveza preduzeća A prema nemačkom Zakonu o dužnoj analizi u lancima snabdevanja. Dobavljač je samo direktno dužan da poštovati Zakon ako se Zakon primenjuje u skladu sa njegovim odredbama.

§ 1 Obaveze

Dobavljač se obavezuje na poštovanje ljudskih prava i zaštitu životne sredine. Obavezuje se da će poštovati sledeće zabrane:

- zabrana zapošljavanja lica na prinudnom radu,
- zabrana svih oblika ropstva i praksi sličnih ropstvu,
- zabrana nepoštovanja obaveza bezbednosti i zdravlja na radu po zakonu mesta zaposlenja,
- zabrana izazivanja bilo kakve štetne promene zemljišta, zagađenja vode, zagađenja vazduha, emisija štetne buke ili prekomerna potrošnja vode,
- (...)

§ 2 Mere

(1) Isporučilac se obavezuje da će preduzeti mere za sprečavanje i minimiziranje rizika po ispunjenje obaveza prema § 1 u svojim lancima snabdevanja.

(2) Snabdevač je dužan da u okviru analize rizika proceni da li specifični rizici prema st. postoje. Identifikovani rizici se moraju odmeriti i dati im prioritet. Dobavljač se obavezuje da će obaveštavanje preduzeća A o svakom povećanju rizika u kontekstu ovog sporazuma bez zahteva.

(3) Kada se identifikuju novi rizici, dobavljač je dužan da sprovede konkretne preventivne mere za sprečavanje ili minimiziranje ovih rizika.

(4) Snabdevač je dužan da odmah pri identifikaciji sprovede mere popravke kršenja ljudskih prava ili ekoloških obaveza.

(5) Dobavljač je dužan da sprovede postupak reklamacije koji omogućava trećim licima da prijave kršenja navedenih propisa.

(6) Preduzeće A zadržava pravo da predloži ili naloži posebne mere a koje se odnose na obaveze prema § 1.

(...)

Takav sveobuhvatni sporazum nije u skladu sa zahtevima Zakona i mogao bi da podrazumeva kontrole obavezanog preduzeća od strane BAFA-e.

- Sprovođenje preventivnih mera obavezna preduzeća generalno ne mogu preneti na svoje dobavljače. Preventivne mere moraju zadovoljiti prag prikladnosti i delotvornosti takođe u odnosu prema dobavljačima. Oni ne ispunjavaju ovu obavezu dužne pažnje tako što se samo pozivaju na pismena uveravanja dobavljača. Generalizovane deklaracije o carini ne ispunjavaju ni ovu obavezu. Takva praksa može dovesti do odgovarajućih mera od strane BAFA-e protiv obavezanog preduzeća. Umesto toga, preventivne mere uključujući ugovorna uveravanja moraju uzeti u obzir rezultate na sopstvenu analizu rizika i biti osmišljene na odgovarajući i efikasan način. Posebno bi trebalo da obavezna preduzeća na precizan način objasne identifikovane rizike i njihov prioritet prema dobavljačima.³⁷ Obim napora koje preduzeća moraju da preduzmu u kontekstu njihove obaveze sredstava prilikom implementacije mera kod direktnih dobavljača određuje se i identifikovanim rizicima.

³⁷ Za dalja objašnjenja, videti poglavlje IV.2. ovog Uputstva

- Ukoliko sprovođenje preventivnih mera ne uspe jer dobavljač nije predvideo uveravanja, napori obavezanog preduzeća da ispuni svoje obaveze dužne pažnje nisu ispunjeni ako se nije moglo očekivati da počnu sa uveravanjima (npr. zbog obimnih izuzeća od odgovornosti za nedostatak dobavljača ili nesrazmerno visoki troškovi koji nisu pokriveni nabavnim cenama). U odnosu na uslove ugovornih klauzula koje uključuju indirektno dobavljače u preventivne mere, vredi napomenuti da su ugovori o trošku trećih lica uglavnom nevažeci.
- Generalno je odgovornost obaveznih preduzeća da obezbede sprovođenje obuka i dalje obrazovanje. Prvo i najvažnije, oni će podržati dobavljače u prepoznavanju i rešavanje ljudskih prava i rizika po životnu sredinu u ranoj fazi. Pored toga, trebalo bi da omoguće dobavljačima da se pridržavaju i efikasno sprovode ugovorne obaveze. Trebalo bi da bude predviđeno u ugovoru ko organizuje obuke i dalje obrazovanje i ko snosi troškove.³⁸ Obavezna preduzeća mogu kontrolisati npr. u uzorcima da li su zapravo dogovorene obuke i dalje obrazovanje odvijaju i da li dostižu relevantnu ciljnu grupu. Obuke i dalje obrazovanje treba eksplicitno da pokrivaju sadržaj Zakona i međunarodne okvire na kojima se zasniva. Preduzeća mogu naručiti eksterne pružaoce usluga za te obuke i dalje obrazovanje. U ovo kontekstu, takođe je vredno napomenuti da obuke i dalje obrazovanje pokrivaju sadržaje zaštićene pravne pozicije Zakona u specifičnom kontekstu dobavljača i njihovog poslovanja odnos prema dužnom preduzeću.³⁹
- Zakon nalaže obavezanim preduzećima da se ugovorom dogovore o odgovarajućim kontrolnim mehanizmima i da sprovode kontrole kod svojih dobavljača (npr. revizije). Samoizjave dobavljača mogu biti od pomoći za kontinuirano praćenje. Redovne pismene samoizjave da se dobavljači pridržavaju sa dogovorenim poštovanjem ljudskih prava i zahtevima za zaštitu životne sredine, međutim, nisu generalno dovoljne kao mere kontrole. Ako obavezano preduzeće zahteva takve izjave na generalizovan i sveobuhvatan način svih dobavljača, to može biti neprikladno i samim tim ne ispunjava zakonske obaveze provere.
- Revizije se mogu koristiti za identifikaciju stvarnih rizika i kršenja kod dobavljača. Štaviše, mogu se koristiti kao kontrolne mere da se proceni da li preventivne ili popravne mere dovode do željenog rezultata. Međutim, oni su samo pokazatelj za ispunjenje očekivanja i samo ako je revizija u pitanju ispunjava određene uslove, uključujući nezavisnost i transparentnost.⁴⁰

38 Videti takođe odeljak IV.3.a) u ovom Vodiču o odgovarajućoj podeli troškova za popravne mere

39 Sledeća lista pruža pregled relevantnih informacija i obuke (na nemačkom):

<https://www.csr-indeutschland.de/DE/VirtschaftMenschenrechte/Umsetzungshilfen/Information-Beratung-SchulungVernetzung/Netzverkbildung-undSchulungen/netzverkbildung-und-schulungen.html>

40 Revizije i sertifikacije uvek daju samo snimak trenutne situacije. Pored toga, određene (strukturalne) rizici možda neće biti otkriveni kroz reviziju. Vremenska ograničenja, ljubaznost prema klijentu (često revidiranom preduzeća), nedovoljno kvalifikovano osoblje ili čak korupcija mogu uticati na rezultate i dovesti do situacija da se stvarni uslovi na lokaciji ne odražavaju na ispravan način. Dodatne informacije, uključujući o uloga revizije u procesu due diligence-a može se naći u informativnom paketu, 8. Runder Tisch: Wirtschaft & Menschenrechte - Austausch zwischen NGOs und Unternehmen' o poslovanju i ljudskim pravima (na nemačkom):

https://wirtschaftsentwicklung.de/fileadmin/user_upload/5_Wirtschaft_und_Menschenrechte/Aktuelle_Downloads/8_Runder_Tisch_Rolle_von_Audits.pdf

Info kutija 4: Uloga standarda u ispunjavanju pravne dubinske analize obaveze

Obavezna preduzeća se sve više oslanjaju na standarde kako bi ispunila svoje obaveze dužne pažnje. Oni mogu pomoći u sistematskom popisu, proceni rizika, dogovoru o merama i kontroli dospeća obaveza ažurnosti u odnosu na direktne i indirektne dobavljače. Potrošači takođe sve više zasnivaju svoje odluke o kupovini o standardima koji obećavaju dobra i usluge proizvedene u skladu sa ljudskim pravima.⁴¹

Zakon ne daje prednost određenim standardima. Osim toga, Zakon ne precizira koji dokazi se moraju obezbediti ili dogovoriti sa dobavljačem u konkretnom slučaju. Standardi mogu biti važan pomoćni alat da se pomogne obaveznim preduzećima da ispoštuju svoje obaveze dužne pažnje u lancima snabdevanja. Oni, međutim, generalno ne izuzimaju preduzeća od njihovih obaveza dužne pažnje.

U meri u kojoj se standardi uzimaju u obzir zakonske zahteve dužne pažnje, oni mogu poslužiti kao indikatori za ispunjenje obaveza due diligence-a u kontekstu regulatornog ispitivanja procesa. Međutim, preduzeća treba da budu svesna ograničenja standarda i da prvo razmotre da li i u kojoj meri su izabrani standardi efikasni i pogodni za svoje svrhe.

Štaviše, standardi prate različite pristupe i ne zahtevaju uvek robusno upravljanje sistema. Kvalitet i kredibilitet standarda snažno zavise, između ostalog, od toga koje zainteresovane strane (npr akteri društva) su bili uključeni u njen razvoj i kako se kriterijumi proveravaju u praksi. U zemlje sa slabim upravljanjem, na primer, povećana ranjivost na korupciju može dovesti do podmićivanja i pokušaja da utiče na ishod pregleda usklađenosti sa standardima.

- **Obavezna preduzeća ne ispunjavaju svoju obavezu sprovođenja žalbenog postupka upućivanjem na žalbeni postupak dobavljača.** Neobavezna preduzeća ne moraju sprovesti sopstveni žalbeni postupak u skladu sa Zakonom. Obavezna preduzeća ponekad pokušavaju da ispune svoju obavezu da svoj žalbeni postupak učine dostupnim, isključivo obavezujući svoje dobavljače da sprovedu sopstvenu proceduru za žalbe i da je učine dostupnim potencijalnim prijavljivanjima lica u kontekstu njihovih poddobavljača. Ovo, međutim, ne ispunjava obavezu obaveza preduzeća da sprovede odgovarajući žalbeni postupak i učini ga dostupnim. Umesto toga, oni moraju sami da osmisle žalbeni postupak na način koji to ljudima omogućava i obavesti ih o rizicima i povredama ljudskih prava i ekoloških obaveza izazvanih poslovnim aktivnostima dobavljača. Konkretno, obavezna preduzeća moraju da obezbede jasne i razumljive informacije u vezi sa postupkom i dostupnim kanalima žalbe. Nadalje, žalbeni postupak mora štiti poverljivost identiteta potencijalnog lica stranke i obezbede efikasnu zaštitu od štete ili kazne zbog pritužbe.
- Obavezna preduzeća mogu koristiti internu proceduru, učestvovati u ekvivalentnoj eksternoj proceduri ili kombinuju interne i eksterne žalbene procedure. Od određivanja ciljne grupe na žalbeni postupak i mere da se postupak pritužbi učini dostupnim u dubljem lancu snabdevanja predstavlja posebne izazove za obavezna preduzeća, pa ona mogu proceniti da li bi eksterni žalbeni postupak mogao biti bolje rešenje. Eksterni žalbeni postupak je takođe posebno korisan ako druga obavezna preduzeća nabavljaju robu ili usluge od istog dobavljača.

⁴¹ Služba za pomoć za poslovanje i ljudska prava pruža dodatne informacije o ulozi standarda u skladu sa Vodeći principi UN u njihovom „Kompasu standarda“: <https://kompass.virtschaft-entwicklung.de/en/standardscompass/vhat-can-standards-achieve>

U razvoju ugovornih klauzula ili odredbi za kodeks ponašanja dobavljača, obavezna preduzeća moraju uzeti u obzir rezultate svoje analize rizika. Pri tome treba pažljivo da ispituju koji od ljudska prava i obaveze zaštite životne sredine navedene u Zakonu su relevantne za dotičnog dobavljača, i ako je potrebno samo se baviti ovim pojedinačnim rizicima i kršenjima i saopštavati to dobavljačima.

IV) Preporuke za saradnju u lancu snabdevanja

Saradnju u lancu snabdevanja treba shvatiti kao dinamičan proces zasnovan na dijalogu. Idealno, obavezna preduzeća sarađuju sa svojim dobavljačima fer i ravnopravno tokom dužeg perioda. Obavezna preduzeća moraju biti svesna svoje uloge i uticaja i, na primer, fokusirati se na odgovarajuće ugovorene uslove u procesima kupovine, npr. u cenama i rokovima isporuke.⁴²

Od obaveznih preduzeća se može očekivati da sprovedu kombinaciju podsticaja i kontrole Mera. Mogući pristupi merama su sprovođenje zaštite na radu, obuke, strukturne ili tehničke promene koje su neophodne prema zakonima o bezbednosti i zdravlju na radu, uvođenje održivog upravljanja otpadnim vodama, revizije/pregledi, veće nabavne cene, podrška sa obukama dobavljača ili sertifikacijom proizvodnog mesta. Dobavljači se mogu pripremiti za obavezno sve veće zahteve kupaca sprovođenjem procesa za minimiziranje rizika iz oblasti ljudskih prava i ekologije.

Neobavezni dobavljači, s druge strane, mogu se zapitati koje mere mogu preduzeti da bi dobili bolje razumevanje rizika i načina na koji mogu da počnu da se bave njima.

Po ovom osnovu, obavezna preduzeća i neobavezni dobavljači bi takođe mogli da ispituju kako mogu zajednički da se bave sa zahtevima. Obavezano preduzeće ima koristi od adresiranja rizika i kršenja u tom slučaju i neobavezna preduzeća – bilo u Nemačkoj ili u inostranstvu – dobijaju podršku u sprovođenju preventivnih i korektivnih mera zasnovanih na riziku, koje su često složene i skupe. Obavezna preduzeća takođe moraju uzeti u obzir interese zaposlenih i onih na koje na drugi način utiču na poslovne aktivnosti u lancu snabdevanja (npr. stanovnici okolnih zajednica).

Due diligence obaveze su proces učenja za sve učesnike. U cilju stvaranja sinergije i deljenja iskustva učenja, obavezna preduzeća posebno treba da razmenjuju informacije sa drugima o identifikovanim rizicima u okviru inicijativa sa više zainteresovanih strana. Svrha treba da bude traženje zglobnog rešenja za jačanje ljudskih prava i ekološke odgovornosti duž lanaca snabdevanja i vrednosnih lanaca, na primer za sektor, grupu proizvoda, proizvod ili region.

1. Pristupi analizi rizika

Obavezna preduzeća treba da procene koje su im informacije zaista potrebne od svojih dobavljača da bi sproveli odgovarajuću analizu rizika. Ova procena je takođe vredna pažnje od strane dobavljača. U mnogim slučajevima, obavezna preduzeća u velikoj meri traže informacije od svojih dobavljača. Ne sve ovo informacije su uvek neophodne za odgovarajuću analizu rizika.

⁴² Za informacije u vezi sa posledicama prava konkurencije videti Poglavlje IV.3.b) ovog Uputstva.

Na pozadini kriterijuma za prikladnost, pitati nemačkog dobavljača o, na primer, dečijem radu, najgorim oblicima dečijeg rada ili prinudnom radu – u zavisnosti od branše – može biti neosnovano.⁴³ Na prvi pogled može izgledati lakše obaveznim preduzećima da obimno traže informacije od svih dobavljača bez pozivanja na dotični pojedinačni slučaj putem upitnika za samoocenjivanje. Međutim, kada obavezna preduzeća, zahtevaju sve informacije od svih direktnih dobavljača, rizikuju da dobiju previše informacija, što ne pomaže u stvaranju boljeg razumevanja izloženosti riziku u njihovim lancima snabdevanja. Rezultati često ne mogu se koristiti za analizu rizika i stvaraju značajne napore i troškove za neobavezne dobavljače. Pošto analiza rizika služi za ispunjavanje zakonskih obaveza dužne pažnje obaveznih preduzeća, trebalo bi uravnotežiti napore i troškove i, pored izloženosti riziku, uvek uzeti u obzir kapacitet svog dobavljača i potrebe.

Negativan primer 2

Obvezno preduzeće kontaktira sve uključene dobavljače sa istim upitnikom i traži od svih dobavljača da potpišu isto standardizovano uverenje. U slučaju neodgovora, preduzeće preći negativnim posledicama na poslovni odnos. Među kontaktiranim dobavljačima je bez diferencijacije provajder IT usluga sa sedištem u Nemačkoj, nemačka advokatska firma koja konsultuje podružnicu u okviru sopstvenog poslovnog područja obaveznog preduzeća i zanatska delatnost. Ovaj pristup ne ispunjava zahteve Zakona i može uticati na kontrolu aktivnosti od BAFA-e.

Da bi se izbegli preveliki zahtevi prema neobaveznim dobavljačima u kontekstu analize rizika, obavezan preduzeća prvo treba da utvrde profil rizika direktnih i (ako je potrebno) indirektnih dobavljača u okviru apstraktne analiza rizika. Ovi nalazi bi trebalo da budu osnova za dalje mere. Na primer, može biti neprikladno uključiti niskorizične dobavljače sa istim detaljima kao i one sa visokim rizikom. Ovo se takođe odnosi na uključivanje direktnih dobavljača zavisnih preduzeća koji su deo sopstvenog poslovnog područja obaveznog preduzeća.

Mnogi dobavljači dobijaju veliki broj različitih upitnika, koji u suštini zahtevaju iste informacije, ali se razlikuju u detaljima i dizajnu. Popunjavanje ovih upitnika ulaže značajne napore. Ovde bi moglo biti razumno razviti zajedničke formate upitnika, na primer unutar okvira sektorskih inicijativa. Obavezna preduzeća su takođe mogla da provere u kojoj meri su već popunjeni upitnici ili obrasci za procenu, tablice rezultata itd. od dobavljača softvera ili sistemskih rešenja ili drugih izvora ispunjavaju njihove potrebe za informacijama. Interoperabilnost programa može uštedeti resurse na strani dobavljača ne moraju da popunjavaju mnoštvo različitih upitnika i da daju dokumente za verifikaciju. Obavezno preduzeća treba da obezbede da programi i rešenja koja koriste budu što je moguće interoperabilni sa drugim provajderima, na primer dozvoljavanjem softveru da integriše podatke iz drugog programa preko interfejsa.

Sektorska i međusektorska udruženja mogu značajno doprineti analizi rizika, npr. od strane razvoja usluga za analize višeg nivoa u odnosu na specifične proizvode, usluge ili regione koji su posebno relevantne za njihove članove. Članovi ih mogu koristiti da podrže svoju analizu rizika.

⁴³ U nekim sektorima, u prošlosti su prijavljeni izolovani slučajevi prinudnog rada u Nemačkoj. Opšta izjava da je dobavljač ima sedište u Nemačkoj (ili EU) i stoga nije povezan sa ljudskim pravima ili životnom sredinom rizici bi stoga bili kratkovidni.⁴⁴ Videti i info okvir 4 u vezi sa ulogom standarda i sertifikati

Primer 1: Pomoć u analizi rizika od strane trgovinskog udruženja

Trgovinsko udruženje A zastupa ekonomske, pravne i političke interese oko 800 nemačkih preduzeća. Članovi su uglavnom mala i srednja preduzeća ali obuhvataju nekoliko preduzeća sa više od 1.000 zaposlenih koja spadaju u delokrug Zakona (2024). i shodno tome moraju da ispune obaveze dužne pažnje. Udruženje A želi da podrži svoje članove u sprovođenju Zakona odgovarajućim pitanjima u vezi sa Zakonom, davanje preporuka za sektor i pomoć za analizu rizika kao i druge obaveze dužne pažnje. U tom cilju, A prvo sprovodi (dobrovoljnu) anketu o proizvodima, materijalima, komponentama i zemljama porekla među članovima. Sa ovim informacijama (rugi izvori, i stručnjaci iz industrije) A sprovodi godišnju studiju o rizicima specifičnim za sektor i zemlju.

Ta studija obuhvata ankete među potencijalno pogođenim osobama u najvažnijim zemlje izvora članica A. Radna grupa zatim razmatra i dokumentuje rezultate i uvide u procenu rizika specifične za industriju. Svi članovi mogu pristupiti proceni rizika putem lako dostupnog formata koje obezbeđuje udruženje („alat“). Članovi mogu koristiti procenu rizika kao osnovu za svoju konkretnu analizu rizika. Pored toga, mogu da unesu podatke o dobavljačima kako bi dobili početnu procenu specifičnu za sektor i zemlju za sopstvenu apstraktnu analizu rizika, kao i savete o tome kako da postupate sa dobavljačima.

Udruženje ističe svojim preduzećima članicama da je ovo samo pomoćno sredstvo i ne zamenjuje obavezu sprovođenja analize rizika. I mali, i članovi srednje veličine, i obavezni članovi koriste alat industrijskog udruženja za početnu procenu rizika. Radna grupa redovno proverava efikasnost alata i prilagođava ga ako je potrebno.

Obavezna preduzeća takođe mogu postaviti pitanja u vezi sa poddobljačima. Transparentnost i znanje u lancu snabdevanja su generalno ključni za ispunjavanje obaveza dužne pažnje. Dobavljači se, međutim, često plaše da se ove informacije mogu koristiti da se zaobiđu iz lanca snabdevanja. Dok se proizvodna preduzeća često specijalizuju za određeni korak u lancu vrednosti i manje oklevaju da otkriju poreklo svoje sirovine ili poluproizvode, zahtev za transparentnost u lancu snabdevanja postavlja a značajan poslovni rizik za trgovce i uvoznike. Dobavljači treba da stupe u dijalog sa obveznim preduzeća kako bi se razvilo zajedničko razumevanje o tome koje su informacije zapravo potrebne.

Podaci o poslovnim odnosima i lancima snabdevanja su generalno zaštićeni kao poslovna tajna. Takođe je moguće da obavezna preduzeća zatraže informacije koje dobavljačima nije dozvoljeno da proslede zato što su se za uzvrat obavezali da neće otkrivati podatke u odnosu na svog dobavljača ili zbog važećih zakona.

Info kutija 5: Informacije neophodne (između ostalog) za analizu rizika

- Informacije o identifikovanim rizicima i prekršajima,
- U slučaju rizika i prekršaja: Informacije o zemlji ili regionu, nivou lanca vrednosti, o poslovnim aktivnostima u vezi sa rizikom ili kršenjem zakona, o broju oštećenih osoba, veličine ugrožene oblasti i štete životne sredine, preventivne ili korektivne mere koje su već preduzete, ako je primenjivo.
- Informacije o tome da li dobavljač sam sprovodi analizu rizika i metodu
- Informacije o sirovinama, poluproizvodu i uslugama koje su korišćene za kreiranje proizvoda ili usluga: Iz kojih su zemalja? Kako se dobijaju sirovine i poluproizvodi proizvodi i proizvodi proizvedeni? (za sve faze lanca snabdevanja),
- Dokumenti revizije i sertifikacije koji se odnose na prostorije dobavljača, ako su dostupni (neotkrivanje, sporazumi mogu biti neophodni).⁴⁴

U kontekstu analize rizika, obavezna preduzeća mogu tražiti od svojih dobavljača dozvolu da ih posete ili sprovedu reviziju. Ponekad dužna preduzeća u ovom kontekstu pokušavaju da steknu široku kontrolu prava nad dobavljačima kroz ugovorne sporazume, na primer, u obliku kodeksa ponašanja. Ovo dovodi do poteškoća u praksi. Dobavljači često nisu voljni ili u mogućnosti da obezbede takva prava kontrole za obavezna preduzeća. Prekomerna prava kontrole i revizije mogu biti nevažeća prema ugovornom pravu.⁴⁵ Dobavljači stoga treba pažljivo ispitati takve sporazume sa pravne tačke gledišta, posebno u pogledu nedostataka ili preteranih zahteva.

Iako dobavljači po zakonu ne moraju da saraduju sa svojim poslovnim partnerima, to može zaoštriti poslovni odnos ukoliko potpuno odbijaju da saraduju sa zahtevima za informacije, pošto obavezna preduzeća uglavnom zavise od informacija svojih dobavljača kako bi ispunila svoje obaveze dužne pažnje. Preduzeća koja nisu u obavezi su slobodna da ispune ove zahteve ili ne treba da deluju na način koji minimizira podatke kada se bavi takvim zahtevima.

Dobavljači treba da pitaju za koju svrhu su njihovim kupcima tačno potrebne tražene informacije, donesu pravu odluku da li i u kojoj meri mogu dati uvid u sopstvenu ponudu i lance vrednosti. Takođe, trebalo bi da zatamne osetljive informacije i ugovorno obezbede korišćenje informacije samo u posebne svrhe kao i poverljivost putem ugovora o neotkrivanju (NDAs). Takođe je moguće da dugoročni ugovorni odnosi mogu umanjiti zabrinutost dobavljača u lancu snabdevanja uz pomoć informacija dobijenih u analizi rizika.

Cilj je ravnopravan dijalog kako bi se rešila ova tenzija. Pri tome obavezna preduzeća treba da razmotre interese koji su u pitanju u odgovarajućem kontekstu. Mogući pristupi mogu biti tako da dobavljači otkrivaju samo određene podatke (npr. prosleđivanje rezultata revizije bez imenovanja poddoblavljača ili korišćenja posredničke platforme) ili da im dužno preduzeće obezbedi alate i (finansijska) sredstva pomoću kojih mogu sami da bolje analiziraju i adresiraju rizike u uzvodnom lancu.

⁴⁴ Videti i info polje 4 u vezi sa ulogom standarda i sertifikata.

⁴⁵ Videti član 307 § 1 rečenica 1, § 2 Nemačkog građanskog zakonika.

Info kutija 6: Kako postupiti sa osetljivim informacijama

- Procena koje su informacije potrebne
- Zacrnjivanje određenih informacija, koje nisu potrebne za potrebe zahteva, kada postoji pravni interes za zaštitu informacija (poslovne tajne), kada NDA sa poddavljačima zabranjuju otkrivanje, kada važeći zakon zabranjuje otkrivanje,
- Zaštita osetljivih informacija putem ugovora o neotkrivanju:
  - Informacije se ne mogu deliti,
  - Informacije se mogu koristiti samo u određene svrhe,
  - Komunikacija samo sa određenim akterima.

2. Pristupi preventivnim merama

Kada obavezna preduzeća traže od svojih dobavljača da potpišu ugovore, treba da pažljivo procene šta se traži, da li su dobavljači u stanju da izvrše i da li je ugovor uravnotežen. Dobavljači generalno treba da budu oprezni kada ugovorno obezbeđuju okolnosti nad kojima nemaju znanja ili kontrole. Dok su dobavljači obično upoznati sa situacijom u svojoj poslovnoj oblasti, možda imaju samo malo znanja o poddavljačima ili u dubljem lancu snabdevanja.

Uveravanje da su određeni standardi ispunjeni može dovesti do ugovornih potraživanja. Preduzeća bi trebalo da budu posebno oprezni ako treba da budu odgovorni za određene okolnosti. Zakon ne utvrđuje način odgovornosti između ugovornih strana duž lanaca snabdevanja. Međutim, moguće je da su dobavljači odgovorni za pogrešna ili neispunjena uverenja. Stoga, stranke treba pažljivo da procene koje mere, i posebno za koje aktivnosti treba da se obavežu u kontekstu ugovornih izmena i dopuna koje su opravdane Zakonom. Dobavljači treba da traže individualni pravni savet ako je potrebno. Dalje, preduzeća mogu biti odgovorna za obmanjujuće oglašavanje sa standardom koji na kraju nije ispunjen bez obzira na odnos sa dobavljačem. Oni čak mogu biti odgovorni prema krajnjim kupcima (sve dok postoji ugovorni odnos). Stoga je uvek preporučljivo pažljivo ispitivanje kada se radi o specifičnim standardima a njihovi zahtevi su adresirani.

Preduzeća u obavezi treba da prate ugovorna uverenja kontrolnim mehanizmima, obukama i daljim obrazovanjem uz vođenje računa o troškovima kontrolnih mera kao što su revizije, kako bi se izbegli sukobi. Dobavljači možda neće moći da pokriju troškove nastale ispunjavanjem standarda i sprovođenjem dužne pažnje kada cene ostanu nepromenjene. Posebnu pažnju treba obratiti na obavezna preduzeća, i efekte troškova za dobavljače u dubljem lancu snabdevanja koji bi mogli imati slabiju pregovaračku poziciju. Dobavljači bi mogli da se bore sa pokrivanjem troškova za bezbednost i zdravlje u radu, zaštitu životne sredine, i adekvatne plate za život. Stoga obavezna preduzeća uvek treba da razmotre svoje nabavke, strategije i prakse kupovine.

Primer 2: Obuke za dobavljače o Kodeksu ponašanja

Obavezno preduzeće trguje tropskim voćem i ima mnogo dobavljača u zemljama juga, neke u zemljama visokog rizika. Često je nekvalifikovana ili niskokvalifikovana radna snaga koja se koristi u berbi voća, mnoga preduzeća koriste sezonske radnike i radnike migrante. Tokom analize rizika, preduzeće uočavaju visoke rizike za zaštićene pravne pozicije, u posebno u pogledu prinudnog rada, dečijeg rada, operativne bezbednosti i zdravlja, adekvatne plate za život, slobodu udruživanja i pravo na kolektivno pregovaranje i kršenja kroz upotrebu snaga bezbednosti.

Kao prvi korak, preduzeće želi da pošalje svoj Kodeks ponašanja visokorizičnim Poslovnim partnerima. Cilj je da obostrano u celini regulišu saradnju kako bi se ispunile obaveze dužne pažnje, i postavile minimalne zahteve za poštovanje prava na radnim mestima, kao i da se uspostave ciljevi na kojima treba raditi. Preduzeće zna da uveravanja o nepostojanju rizika ili kršenju prava, nisu nerealna u odnosu na već identifikovane rizike. Takođe pretpostavlja se da neće svi dobavljači razumeti Kodeks ponašanja i njegovu pozadinu. Preduzeće se takođe plaši da bi dobavljači mogli da prikriju probleme iz straha od nedostataka, što bi zauzvrat ometalo ispunjenje dužne pažnje. Oni se brinu da bi neki dobavljači mogli odbiti da potpišu Kodeks ponašanja i da sarađuju jer zakonski nisu dužni.

Da bi sprečili ove probleme, preduzeće se ne samo pobrinulo da Kodeks ponašanja opisuje procese dužne pažnje kao zajednički zadatak u smislu za zajedničku odgovornost i da predvidi prava na raskid ugovorav samo kao poslednje sredstvo u slučaju veoma ozbiljnih povreda i samo ako dobavljač odbije saradnju ili rad na poboljšanju čak ni nakon ponovljenih pokušaja. Preduzeće dalje želi da omogući svojim dobavljačima da ispune obaveze koje proističu iz Kodeksa ponašanja koji prvo zahteva zajedničko razumevanje procesa dužne pažnje i saradnje u značenje Kodeksa ponašanja.

U tom cilju, preduzeće ne samo da šalje svoj Kodeks ponašanja svojim dobavljačima, već i obezbeđuje obuku o sopstvenim troškovima. Obuka pokriva Zakon o Due Diligence-u u lancima snabdevanja i potrebe preduzeća da sarađuje sa svojim dobavljačima. Pored toga, obuka objašnjava sadržaj Kodeksa ponašanja preduzeća, očekivanja i kako mogu da sarađuju da bi ispunili obaveze dužne pažnje kao zajedničku odgovornost.

Info kutija 7: Pitanja za procenu praksi nabavke i kupovine

- Da li se uzimaju u obzir troškovi poštovanja ljudskih prava i životne sredine (npr. pregovori o ceni)?
- Da li su potencijalna povećanja troškova, na primer zbog povećanja minimalnih zarada, rasta troškova života ili uzeti u obzir inflaciju (npr. sa klauzulom o eskalaciji cene)?
- Kako su uključeni troškovi za adekvatne plate za život?
- Da li su pokriveni troškovi za mere kao što su revizije ili obuka, koje se sprovode u interesu obaveznih kompanija?
- Da li su finansijski podsticaji za dobavljače povezani sa stalnim poboljšanjima u pogledu ljudskih prava i ekoloških obaveza (npr. kroz garancije za dalje narudžbe, duže ugovorni uslovi ili veći obim kupovine)?
- Da li su uslovi ugovora osmišljeni na takav način da ne nameću nesrazmernost tereta za dobavljača (npr. kroz nepoštene uslove plaćanja, plaćanja koja nisu posebno povezana sa prodajom proizvoda dobavljača ili uslove za promenu i otkazivanje porudžbina)?
- Da li su rokovi isporuke i specifikacije proizvoda dizajnirani na način da ih dobavljači mogu ispuniti bez kršenja prava (naročito radnog vremena)? (Da bi se izbeglo kršenje prava, ugovori mogu npr. dozvoliti dobavljačima da odbiju izvršenje ili podugovor u vezi sa pravom na prigovor za poštovanje ljudskih prava.)
- Koje podsticaje pružaju uslovi ugovora (kratki ugovorni uslovi često ne dozvoljavaju dobavljačima da investiraju u operativnu bezbednost i zdravlje ili zaštitu životne sredine)?
- Koje podsticaje pružaju prava na raskid? Da li su negativni uticaji na ljudska prava i identifikovani uticaji na okruženje koje može rezultirati u slučaju raskida?

Obavezna preduzeća mogu da sarađuju sa svojim dobavljačima i drugim akterima na sprovođenju preventivnih mere kod indirektnog dobavljača. Ako dobavljači ne žele da dele informacije koje dozvoljavaju pribegavanje identiteta poddoblavljača, obavezna preduzeća mogu umesto toga da podrže svoje dobavljače u implementaciji preventivnih mera. Obavezna preduzeća možda žele da sprovedu preventivne mere na indirektan način gde sami dobavljači, na primer tako što poddoblavljač pristane da poštuje kodeks ponašanja. Sprovođenje preventivnih mera kod indirektnog dobavljača u većini slučajeva moguće je samo kada je indirektni dobavljač poznat obaveznom preduzeću i može ga kontaktirati. Dobavljači u ovim slučajevima treba da očekuju da njihovi klijenti traže takve informacije.

Takođe, obavezna preduzeća treba da obezbede da najavljuju preventivne mere prema svojim dobavljačima sa adekvatnim vremenom isporuke kako bi se mogli prilagoditi novoj situaciji. Generalno, nije dovoljno da se poziva samo na zakonske zahteve Zakona.

Info kutija 8: Pitanja za saradnju na preventivnim merama

- Da li se od dobavljača traži da garantuje okolnosti o kojima ima ili ne može da zna? · Da li su ugovorne garancije izbalansirane u smislu zajedničke odgovornosti?
- Da li troškovi za mere kontrole (npr. revizije) treba da se podele na odgovarajući način?
- Da li obavezna preduzeća i dobavljači sarađuju na preventivnim merama kod indirektnog snabdevača da razuman način?
  - Da li dobavljač mora sam da snosi odgovornost ili je teret troškova uravnotežen?
  - Zahtevi za obelodanjivanje informacija koje identifikuju dobavljače koji se nalaze iznad:
- ❖ Ugovori o neotkrivanju, uključujući nameravanu upotrebu i ugovornu kaznu, ukoliko je neophodno,
- ❖ Osiguranje kontinuirane saradnje ako se prijave kršenja i ozbiljni napori prikazani, su pristupi poboljšanju da bi se izbegla tajnost u vezi sa postojećim kršenja.

Da li dobavljači već primenjuju preventivne mere kod svojih dobavljača, obavezna preduzeća treba da procene da li ove mere u potpunosti minimiziraju rizik. Ako to nije slučaj, trebalo bi dalje da analiziraju da li kriterijumi primerenosti zahtevaju od njih da dodatno sprovede sopstvene mere.

Info kutija 9: Omogućavanje pre povlačenja

Zakon obavezuje preduzeća da raskinu poslovne odnose pod određenim pretpostavkama i kao poslednje sredstvo. Zakon ne predviđa povlačenje preduzeća iz teških konteksta. Prekidanje poslovnih odnosa ne moraju nužno smanjiti rizike ili prekinuti prekršaje. Umesto toga, ovo može predstavljati dodatni rizik i dovesti do daljeg pogoršanja uslova života i rada.

Raskid poslovnog odnosa je potreban samo ako:

1. Obavezno preduzeće povredu zaštićenog pravnog položaja ocenjuje kao veoma tešku,
2. Sprovođenje mera razvijenih – sa dobavljačem – u konceptu ne obezbedi pravni lek nakon vremena navedenog u konceptu,
3. Preduzeće nema drugih blažih sredstava, i
4. Povećanje sposobnosti uticaja nema izgleda na uspeh.⁴⁶

Treba napomenuti da sama činjenica da država nije ratifikovala jednu od konvencija navedenih u Dodatku Zakona ili ih nije primenio u nacionalnom pravu ne dovodi automatski do obaveznog prestanka poslovnog odnosa.

3. Pristupi za popravne mere

Ako dužno preduzeće želi da planira ili sprovede korektivne mere kod dobavljača, onda im je najmanje potrebno njihov pristanak. Implementacija ovih mera potencijalno zahteva pristup prostorijama dobavljača radi kreiranja promena, što je moguće samo uz saglasnost dobavljača. U većini slučajeva dobavljači neće moći da postignu pravni lek samo dajući uputstva svojim dobavljačima da prestanu sa određenim radnjama. Umesto toga, to se može često postići samo kombinovanjem nekoliko složenih mera. U mnogim slučajevima potrebno je i obavezano preduzeće da da informacije za izradu mera, bilo kao pojedinačna mera ili plan mera. Koja informacija je potrebna razlikuje se u zavisnosti od uočenog kršenja i neophodnih popravnih mera. Bezbedan rad, rad bez ugrožavanja zdravlja ili rad bez negativnog uticaja na životnu sredinu može zahtevati detaljne tehničke informacije.

Moguće je da pravni lek uključuje kompenzaciju pogođenim osobama na primer zato što je njihovo zdravlje oštećeno i imali su troškove lečenja ili su izgubili prihod. U ovim slučajevima, lek je samo moguće ako dužno preduzeće kontaktira pogođena lica ili njihove legitimne predstavnike. Ovo zauzvrat zahteva informacije koje obavezna preduzeća uglavnom dobijaju samo od svojih dobavljača.

Za planiranje i sprovođenje korektivnih mera kod indirektnog dobavljača, generalno, obavezno preduzeće okreće se ka svojim direktnim dobavljačima koji su sa njima u kontaktu. Dok u kontekstu analize rizika obavezna preduzeća treba pažljivo da procene koje su im informacije zaista potrebne za analizu rizika i treba da bude oprezno sa informacijama koje se odnose na identitet poddoblavljača, možda će konačno postojati potreba za popravnim merama, kao i saznaje o identitetu indirektnog dobavljača.

Ovo je poseban slučaj jer je za sprovođenje korektivnih mera kod indirektnog dobavljača potrebno poznavanje njihovog identiteta i mogućnosti komunikacije. Dobavljači mogu očekivati da će njihovi kupci obratiti njima sa pitanjima ove vrste. U ovom kontekstu, moguće je da obavezna preduzeća podržavaju svoje direktne dobavljače u sprovođenju korektivnih mera ako ne žele da obelodane informacije u vezi sa poddoblavljačima. Ova podrška može da se kreće do potpunog pokrivanja troškova – u zavisnosti od kriterijumima primerenosti, do toga da se deogovore oodgovarajućoj podeli troškova. Obavezna preduzeća ne bi trebalo koristiti nedostatak saradnje ili podrške dobavljača u sprovođenju korektivnih mera kao razlog za raskid poslovnog odnosa.⁴⁷

47 Info kutija 6 pruža dodatne informacije o principu „omogućavanje pre povlačenja“.

Što se tiče same implementacije mera, može se uzeti u obzir nekoliko aktera:

- Moguće je da obavezna preduzeća sama sprovede meru kod direktnog ili indirektnog dobavljača kod kojih će se preduzeti korektivne mere.
- Obavezano preduzeće, međutim, takođe može da sprovede meru zajedno sa drugim akterima ili dalje sa posredničkim dobavljačima. Ovo se posebno može uzeti u obzir ako i oni spadaju u delokrug Zakon. Sprovođenje mera zajedno sa drugim kupcima ili posredničkim dobavljačima moguće je iako indirektni dobavljač nije obavezan Zakonom. U ovom kontekstu važno je da imajte na umu da oni možda nemaju zakonsku obavezu da obezbede pravni lek i obavezana preduzeća moraju pregovarati o svom učešću u popravnoj meri. Ovi neobavezni kupci odnosno posrednički dobavljači bi mogli biti zainteresovani da učestvuju u korektivnim merama iz drugih

razloga, na primer zato što su po drugim zakonima obavezni da isprave, ili zbog procesa dužne pažnje ili iz reputacijskih razloga.

- Druga opcija je da dobavljači, kod kojih će se izvršiti pravni lek, sprovedu meru sami i dobiju podršku od obavezanog preduzeća.

U svim ovim konstelacijama, preduzeća treba da obezbede da se **dele troškovi** za popravne mere na odgovarajući način

Primer 3: Sprovođenje korektivnih mera kod indirektnog dobavljača

Modna kompanija ima svoju kolekciju koju proizvodi dobavljač u Indiji, između ostalih.

Pored izrade, proizvodnja viskozni vlakana od celuloze, pređenje vlakna i njihovo bojenje se odvijaju u njihovim proizvodnim pogonima. Kao deo analize rizika, modna kompanija uzima pristup zasnovan na riziku i vrši reviziju na ovog dobavljača. Revizija pokazuje da različite hemikalije koje se koriste u proizvodnji viskoze, uključujući visoko toksičan ugljen-disulfid, ne prečišćavaju se pravilno iz otpadnih voda u obližnja reka. Zbog snažnog ispoljavanja kriterijuma prikladnosti (posebno, postoje ozbiljni zdravstveni rizici za stanovnike nekoliko lociranih zajednica duž reke), modna kompanija odlučuje da sprovede sopstvene mere sanacije uz visoku potrošnju resursa.

Pored saniranja ekološke štete koja je već nastala i obeštećenje štíćenika koji su se već razboleli, popravne mere uključuju prilagođavanje fabrika viskoze tako da dobavljač više ne odlaže hemikalije preko Otpadne vode. U tom cilju, neke od korišćenih hemikalija će se zadržati i reciklirati.

Modna kompanija može samo da planira i sprovodi ove mere zajedno sa svojim dobavljačem. Za planiranje mera, modnoj kompaniji je potrebna precizna informacije o biljci viskoze. Nije moguće izvršiti izmene na postrojenju bez saglasnosti dobavljača. Pored toga, modna kompanija se suočava sa pitanjem kako podeliti troškove između sebe i dobavljača, za adaptaciju postrojenja, uklanjanje štetena životnu sredinu, i obeštećenje stanovnika koji su se razboleli. Ovaj drugi je u svakom slučaju obavezan prema indijskom zakonu da tretira otpadne vode i to je zabranjeno ispuštanja opasnih hemikalija u vodene tokove.

Prilikom sprovođenja korektivnih mera kod direktnih i indirektnih dobavljača, obavezna preduzeća ponekad pokušaju da ugovorno obavežu svoje dobavljače da sprovedu korektivne mere u sopstvenoj poslovnoj oblasti ili kod njihovih uzvodnih dobavljača. S jedne strane, princip koji se ugovara na štetu trećeg stranke su nevažeće, važi i ovde. S druge strane, samo prenošenje obaveza ne ispunjava zahteve efektivnosti i prikladnosti za preduzeće koje je obavezano zakonom. Posebno u kontekstu korektivnih mera, efektivna i proporcionalna podela troškova u skladu sa kriterijumima efektivnosti i prikladnosti je centralna.

Primer 4: Popravne mere kod dobavljača u Nemačkoj

Veliki nemački prodavac hrane nabavlja robu tokom sezone špargli i jagoda od farme u regionu. Iz medijskih izveštaja preduzeće saznaje da je jedan od njegovih direktnih dobavljača rekao da je prekršio zakonsku minimalnu zaradu i propise o bezbednosti i zdravlju na radu među sezonskim radnicima koje zapošljava. U prošlosti je dobavljač obavestavao obavezna preduzeća u upitniku za samoocenjivanje i kasnije ugovorno obavezano da radi ka ispunjavanju određenih ljudskih prava i ekoloških standarda. Među uslovima su i isplata zakonske minimalne zarade i ispunjavanje zakonskih uslova za Bezbednost i zdravlje. Pravosnažni ugovorni sporazum takođe predviđa mogućnost nenajavljenih poseta na licu mesta radi praćenja poštovanja obaveza od strane preduzeća. Ugovor, međutim, uključuje i obaveze za obavezno preduzeće putem odgovorne prakse kupovine kako bi se izbegli negativni uticaji i podržali dobavljači u ispunjavanje standarda. Obavezano preduzeće ima pravo samo da raskine ugovorni odnos u slučaju teže povrede koja se ne može otkloniti i u slučaju ponovnog odbijanja da saraduje od strane dobavljača.

Zbog visokog standarda zaštite na mestu proizvodnje i dugogodišnjih poslovnih odnosa bez prigovora, obavezano preduzeće još nije iskoristilo njihovo pravo da posete lokaciju, ali se oslanjaju isključivo na uveravanja dobavljača.

Zbog izveštaja medija, dužno preduzeće obilazi i pregleda lokaciju. Da ne ugroze svrhu posete, obavezano preduzeće se ne najavljuje prethodno. Inspekcija na lokaciji, konsultacije se sa zaposlenima u okruženju u poverenju, i potvrđuje da je dobavljač prekršio propise o bezbednosti i zdravlju na radu kao što su, obezbeđivanje maski za lice i dezinfekcionog sredstva kao i dovoljno ventilacije u smeštaju i da su isplaćivali svoje zaposlene ispod minimalne zarade.

Kada se razgovara o razlozima sa dobavljačem, postaje očigledno da je stalna kupovina i cene nisu dozvoljavale dobavljaču da finansira poslednje povećanje minimalne zarade i zaštitne mere koje zahteva pandemija SARS-CoV-2.

Da bi se situacija popravila, obavezano preduzeće se tada dogovara sa dobavljačem o pokrivanju troškova otkupne cene i vremenski i akcioni plan za unapređenje zaštite rada i zdravlja. Za sprečavanje ovakvih problema ubuduće se zaključuje dopunski ugovor u kome se trgovac hranena malo, obavezuje da uskladi otkupne cene u slučaju povećanja minimalnih zarada i visoka inflacija, između ostalog (tzv. klauzula o eskalaciji cena). Dalje, dužnik preduzeće uspostavlja direktan kontakt sa savetovalištem u kontaktu sa sezonskim radnicima kako bi što ranije bili informisani o ljudskim pravima i kršenju stanja životne sredine pored žalbenog postupka.

a) Odgovarajuća podela troškova

Obavezna preduzeća su dužna da izrade predloge u skladu sa principima iz prikladnosti i efektivnosti u podjeli troškova između njih i njihovih dobavljača kada će se preduzeti korektivne mjere ili između njih i drugih posrednih dobavljača gdje će popravne mjere se preduzeti. Treba napomenuti da obavezna preduzeća imaju obavezu u pogledu svojih neposrednih i – u slučaj potkrepljenih saznanja – indirektni dobavljači. Shodno tome, obavezna preduzeća generalno ne duguju uspeh popravne mere. Međutim, ne sme se isključiti uspeh mere na početku - to bi bio slučaj, na primer, kada bi troškovi dotične mere bili jednostrano nametnuti na ostale učesnike na tržištu, čime se očigledno onemogućava njegovo efikasno sprovođenje. Takva podela troškova nije u skladu sa zahtevom delotvornosti predviđenim Zakonom.

Zakonom o dužnoj pažnji u lancima snabdevanja zakonodavac je doneo suštinsku odluku da preduzeća obavezna Zakonom moraju proaktivno identifikovati rizike i kršenja u svojim lancima snabdevanja i obratiti im se merama. Međutim, principi koji štite ljudska prava i koji se bave zaštitom životne sredine iz Zakona povezani su sa poštovanjem relevantnog nacionalno primenljivog zakona. U drugim slučajevima postoje nacionalni zakoni sa istim ili sličnim zaštitnim ciljem.

Na primer, ako dobavljač prekrši obaveze bezbednosti i zdravlja na radu koje se primenjuju prema zakonu u mestu zaposlenja i to dovodi do rizika od nezgoda na radu ili opasnosti po zdravlje u vezi sa radom, postoji i jedno i drugo: povreda nacionalnog prava od strane dobavljača i povreda zaštićenog pravnog položaja koje potpada pod akt od strane obaveznog preduzeća. Oba preduzeća, po različitim pravnim osnovama i nezavisno jedni od drugih, tada su dužni da preduzmu mere. S obzirom na kriterijume efektivnosti i primerenosti, može biti dovoljno da obavezano preduzeće snosi samo deo troškova koje je nastalo primenom popravne mere i drugi deo troškova koji snosi dobavljač. U nekim slučajevima moguće je da dobavljač koji narušava zaštićeni pravni položaj sam po zakonu obavezan da snosi troškove ili je moguće da dobavljač ima više kupaca koji su u obavezi da sprovedu dužnu pažnju.

Kada dele troškove za popravne mere, preduzeća treba da razmotre u kojoj meri su kriterijumi za odgovarajuće mere ispunjene u odnosu na različita uključena preduzeća (dužna preduzeća i neobavezni dobavljači). Ovde takođe treba napomenuti da kriterijume prikladnosti nema ni u jednoj posebnoj hijerarhiji i treba ih podjednako razmatrati. Verovatno će se razlikovati od preduzeća do preduzeća.

Priroda kriterijuma i obim poslovnih aktivnosti sastoji se od kriterijuma vezanih za rizik i resurse. U kontekstu odgovarajuće podele troškova, zavisi od toga u kojoj meri su preduzeća uključena u pravni lek da popravi situaciju u pogledu svojih resursa. Konkretno, finansijski, tehnički i ljudski resursi dostupni različitim preduzećima moraju se uzeti u obzir. Od preduzeća sa većim kapacitetom se očekuje da urade više. Posebno u pogledu dobavljača u zemljama Global Jug, obavezna preduzeća treba pažljivo da razmotre u kojoj meri su dobavljači ekonomski sposobni da učestvuju u korektivnim merama. Kriterijumi vezani za rizik ovog kriterijuma su obično irelevantni kada se rešava pitanje odgovarajuće podele troškova. Ovi kriterijumi su suštinski važni za pitanje koliko se ukupno treba platiti za popravne mere kao i druge dospеле obaveze dužne pažnje.⁴⁸

Od preduzeća sa jačom sposobnošću se obično očekuje da učine više kako bi postigla rešenje. Ta sposobnost je takođe odlučujuća za vrstu mere koja se može preduzeti. U utvrđivanju sposobnosti, stepen tržišne dominacije igra posebnu ulogu. Od posebnog značaja za odnos je Obim porudžbine obavezanog preduzeća na ukupan promet ovog dobavljača. Dakle, u kontekstu utvrđivanje odgovarajuće podele troškova, odgovarajuće količine porudžbina preduzeća uključenih u ovo dobavljača treba uporediti.

⁴⁸ Dodatne informacije o prirodi kriterijuma i obimu poslovne aktivnosti mogu se naći u BAFA-inim Uputstvima o prikladnosti, str. 9.

Kriterijumi težine i verovatnoće nastanka kršenja u vezi sa kršenjem, zajedno sa ostalim kriterijumima prikladnosti, regulišu nivo odgovarajuće mere za pravne lekove, kao i druge obaveze dužne pažnje. Međutim, oni nisu relevantni za određivanje odgovarajuće podele troškova jer su jednako ispunjeni za sva preduzeća koja učestvuju u vezi sa istim prekršajem.⁴⁹

Priroda kauzalnog doprinosa se odnosi na utvrđivanje koliku odgovornost imaju preduzeća uključena u međusobni odnos. Preduzeća koja snose veću odgovornost za prekršaj moraju doprineti više od preduzeća sa manje odgovornosti. Priroda kauzalnog doprinosa posebno izriče kada je prekršaj prouzrokovan direktno od strane jednog preduzeća. Međutim, preduzeća takođe mogu izazvati ili zajedno sa drugima doprinose kršenju. Na primer, doprinos može da leži u tome da kupci platite nabavnu cenu za robu koja sprečava dobavljače da plate adekvatnu platu ili da se pridržavaju propisa o zaštiti životne sredine i radu.

Štaviše, promene u rokovima i uslovima često doprinose rizicima i kršenjima, na primer kada promene dovode do prekovremenog rada kod dobavljača koji premašuju zakonski maksimum radnog vremena. U slučaju prekršaja kod dobavljača, u većini slučajeva doprinose sami dobavljači. Ovde se mora utvrditi u kom stepenu je prikladno da oni doprinose troškovima. Međutim, pošto se kriterijumi moraju podjednako razmatrati, ovde se posebna pažnja mora posvetiti kriterijumu prirode i obima poslovnih aktivnosti. To je zato što dobavljač možda nema resurse neophodne za popraviti.

Info kutija 10: Primena kriterijuma prikladnosti za podelu troškova

- 1. Priroda i obim poslovnih aktivnosti :** Koji su resursi dostupni za popravne mere svakom od preduzeća koje učestvuju?
- 2. Sposobnost uticaja :** U kojoj meri je svako preduzeće koje učestvuje u mogućnosti da utiče na stranu koja je direktno odgovorna za kršenje? Koliki je odnos obima porudžbina svakog od preduzeća koja učestvuju u ukupnom prometu strana direktno odgovorna u poređenju sa drugima?
- 3. Ozbiljnost i verovatnoća pojave koja se obično očekuje** - nema razlika između preduzeća koja učestvuju jer su ovi kriterijumi izraženi u istoj meri u odnosu na istu povredu. –
- 4. Priroda kauzalnog doprinosa:** U kojoj meri su preduzeća koja su učestvovala doprinela kršenju? Da li je jedno preduzeće samo i uglavnom samo izazvalo prekršaj? U kojoj meri je ponašanje drugih preduzeća koja su učestvovala doprinela kršenju?

⁴⁹ Više o ozbiljnosti kriterijuma i verovatnoći pojave može se naći u Vodiču o prikladnosti, str. 10

Primer 5: Deljenje troškova

Proizvođač čokolade identifikovao je rad dece u berbi kakaa kod jednog od svojih dobavljača u zapadnoj Africi kroz njihovu analizu rizika. Zbog jake manifestacije na kriterijumima primerenosti, odlučuju da preduzmu mere popravke.

Borba protiv dečijeg rada zahteva kompleksne mere jer dečiji rad jedino može biti otklonjen otklanjanjem razloga za dečiji rad. Proizvođač smatra, tj. povećanje prihoda odraslih radnika i malih farmera, kao i uspostavljanje brige o deci, mogućnosti za svoju decu. Proizvođač čokolade je jedno od nekoliko preduzeća koji kupuje kakao od ovog dobavljača i pita se da li mogu da motivišu drugog kupaca da učestvuju u meri.

Dalje se pitaju da li moraju da sprovedu popravne mere u obimu koji dođe do svih pogođenih lica ako drugi kupci ne učestvuju u merama. Pored toga, proizvođač čokolade želi da zna u kojoj meri dobavljač može se očekivati da doprinese troškovima ili bolje rečeno da li su odgovarajući troškovi koje proizvođač mora da pokrije može biti smanjen za iznos koji može očekivati dobavljač. Proizvođač čokolade već plaća nabavnu cenu koja je iznad prosečne tržišne cena, jer je dobavljač sertifikovan u skladu sastandardima održivosti po kome se tamo ne bi smeo javljati dečiji rad.

Da bi odgovorio na ova pitanja, proizvođač čokolade procenjuje da li je kupovina cena i sertifikacija doprinose sprečavanju dečijeg rada. Kao i mnoga druga preduzeća, proizvođač čokolade kupuje sirovi kakao preko robe razmene. U sledećem koraku analiziraju svoju politiku cena i utvrđuju da nabavna cena – iako je iznad tržišne – nije dovoljna za isplatu pristojnih plata. Te proizvođač čokolade stoga određuje u kojoj meri bi morali da povećaju nabavnu cenu na osnovu lokalnih troškova života i postupaju u skladu sa tim. Pored toga, planiraju da stupe u kontakt sa drugim kupcima radi daljeg, potencijalno zajedničkih mera.

b) Saradnja u skladu sa nemačkim antimonopolskim zakonom i zakonom o konkurenciji

Treba li kršenje ljudskih prava ili životne sredine kod dobavljača biti osmišljeno na način da preduzeće u obavezi ne može da ga prekine u predvidljivom roku, zakonski je dužno da osmisli i sprovede koncept za prestanak i minimiziranje povrede.⁵⁰

Oni će dalje procenjivati saradnju sa drugim preduzećima u kontekstu sektorskih inicijativa i standarda da povećaju svoju sposobnost da utiču na direktno odgovornu stranu. Ovo ne znači trajno strukturnih spajanja u značenju zakona o kontroli već tematsko-specifična saradnja na specifičnim aspektima.

⁵⁰ Odeljak 7 stav 2 Zakona.

Apsolutne granice takve saradnje prema antimonopolskom zakonu nalaze se u pozivima na bojkot ili kada preduzeća koja učestvuju više nisu slobodna da donose sopstvene odluke. Takva saradnja takođe ne sme da krši antimonopolsko pravo.⁵¹ Razmena informacija o parametrima relevantnim za konkurenciju u cilju eliminisanje neizvesnosti o budućem tržišnom ponašanju konkurenata je tipično sredstvo zabrane koordinacija u suprotnosti sa antimonopolskim zakonom⁵² Vertikalno fiksiranje cena – osim ako se može izuzeti iz zabrane o kršenju antimonopolskih propisa u izuzetnim slučajevima – takođe je zabranjeno. U slučaju takvih kršenja, uključena preduzeća suočavaju se sa kaznama do deset procenata njihovog godišnjeg prometa.

Kada saraduju u lancu snabdevanja, na samim preduzećima je da pažljivo pregledaju i procenite rizik za razmenu osetljivih informacija (kao što je razmena o određenim izvorima nabavke ili nabavne cene) i da bi se izbegla potencijalna kršenja antimonopolskih propisa. Od njih se traži da obezbede usaglašenost sa zahtevima prava konkurencije u okviru tzv. samoocenjivanja o samostalnog pravnog ispitivanja i uz pomoć opšte dostupnih smernica i propisa.

Preduzeća treba da poštuju „smernice o primeni člana 101. Ugovora o Funkcionisanju Evropske unije prema sporazumima o horizontalnoj saradnji (horizontalne smernice) posebno u pogledu razmene sa konkurentima u ovom kontekstu. Oni sadrže vredne informacije o konkurentskoj proceni razmene informacija. Iako je razmena informacija zajednički alat mnogih konkurentnih tržišta i može dovesti do različitih vrsta povećanja efikasnosti. Međutim, u situacijama kada razmena tržišnih informacija može da pruži kompanijama uvid u tržišne strategije svojih konkurenata, takođe postoji rizik od restriktivnih efekata na konkurenciju. Pored toga, horizontalne smernice sadrže dalje zahteve u vezi sa različitim tipovima saradnja, npr. u vezi sa aspektima standardizacije i održivosti. Odgovarajući zahtevi za informacije takođe treba pažljivo razmotriti u odnosu na ovu pozadinu.

U tom kontekstu, razmena u okviru industrijskih inicijativa bi u principu trebalo težiti cilju (zajedničkog) sprovođenja obaveza due diligence prema Zakonu, konkretno razmena informacija takođe treba da bude pogodna za ovu svrhu i trebalo bi da bude ograničena, u meri neophodnoj za ovu svrhu. Sporazumi ili razmena informacija o planiranim lansiranjima novih proizvoda, komponentama ili procesima kao i cene mogu predstavljati administrativne prekršaje kažnjive novčanom kaznom između ostalog, i stoga ih treba izbegavati. Ako je razmena određenih osetljivih informacija neophodna za saradnje, uključena preduzeća treba da imenuju neutralnu treću stranu koja će samo prosljeđivati podatke njima u agregiranom obliku.

Preduzeća se takođe mogu obratiti nadležnom organu sektora sa zahtevom za neformalno ispitivanje u slučaju dovoljno konkretnog projekta saradnje ili nameravane razmene informacija o sadržaju (takođe) relevantno u Zakonu o konkurenciji, ako i dalje postoje nesigurnosti u pogledu antimonopolskog zakona uprkos pravnom savetu.⁵³

⁵¹ Odeljak 1 Zakona o konkurenciji, član 101, stav 1 UFEU.

⁵² Nemački savezni sud, nalog od 13. jula 2020.KRB 99/19, vodeći princip a (na nemačkom).

⁵³ Primer industrijskog udruženja sa sadržajem koji je blizak cilju Zakona je Ured Federalnog Kartela izveštaj slučaja „Radne grupe Nemačke trgovine na malo – Inicijativa za održivost za promovisanje životnih plata u sektoru banana (životne plate)“ od 8. marta 2022., dostupno na mreži (na nemačkom): <https://vvv.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Entscheidung/DE/Fallberichte/Kartellverbot/2022/B2-90-21.pdf>

4. Pristupi žalbenom postupku

Da bi se sproveo žalbeni postupak, različiti akteri moraju da sarađuju kada dužna preduzeća trebaju potrebne informacije od svojih dobavljača, da definišu ciljnu publiku postupka i dizajniraju način koji im je dostupan. Štaviše, obaveznim preduzećima je potrebna podrška njihovih dobavljača ukoliko želi da prenese informaciju ciljnoj grupi o dostupnosti postupka i njegovog procesa. U ovom kontekstu, postoje posebni izazovi u vezi sa dubljim lancem snabdevanja. Opet, dobavljači mogu očekivati da će im se kupci obratiti sa pitanjima i zahtevima za pomoć. Uključene strane mogu to takođe regulisati kodeksom ponašanja dobavljača ili dodatnim ugovornim sporazumima.

Slično analizi rizika, kada im se pristupi sa zahtevima za informacijama, dobavljači treba pažljivo da ispitataju koje informacije su zaista potrebne njihovim ugovornim partnerima i da li su u sukobu legitimni interesi sa njihovim obelodanjivanjem. Ovde treba redovno da poštuju principe ekonomičnosti podataka; pri tome oni takođe mogu da koriste ugovore o poverljivosti, koji obično pokrivaju i svrhe korišćenja informacija.

U toku **objavljivanja i pristupanja žalbenog postupka** potencijalnim zainteresovanim stranama duž lanca snabdevanja, obavezna preduzeća se oslanjaju na uključivanje svojih dobavljača. Treba napomenuti da je zainteresovanost za obelodanjivanje informacija o funkcionisanju i dostupnosti žalbenog postupka mogu biti suprotstavljeni glavnim interesima dobavljača kako bi se izbegao direktan kontakt između dobavljača uzvodno i obavezna preduzeća. U ovom slučaju, obavezna preduzeća treba da ponude rešenja kao što je zajedničko učešće u postupku eksternih žalbi (npr. inicijative više zainteresovanih strana) ili zajedničko uključivanje drugih aktera aktivnih u regionu ili industriji (npr. sindikati). Pošto zaposleni i stanovnici zajednice u blizini dobavljača obično mogu koristiti samo žalbeni postupak obveznih preduzeća ako znaju da je ovo preduzeće među kupcima dobavljača, obavezna preduzeća treba da zahtevaju od svojih dobavljača da ove informacije učine transparentnim za ovu grupu lica.

Slično, dobavljači mogu očekivati da njihovi obavezni kupci očekuju **zaštitne mere** za prijavljivanja lica, jer obavezna preduzeća moraju da osmisle svoju proceduru na način da štiti poverljivost u identitet potencijalnih korisnika i efikasnu zaštitu od štete i kazne za korišćenje postupaka.⁵⁴ Pošto nedostaci ili kazna za korišćenje žalbenog postupka mogu redovno doći od dobavljača ili od aktera u njihovom okruženju, kao što su nadzornici, bezbednosne snage, pružaoci usluga ili drugih kupaca, dobavljači mogu očekivati da će obavezano preduzeće od njih zahtevati zaštitu zaposlenih i stanovnici zajednica u blizini dobavljača .

Ukoliko dobavljač prima reklamacije u ime kupca da ih prosledi, zaštita od poverljivost identiteta podnosioca prijave igra posebnu ulogu. U ovom slučaju, dobavljači moraju očekivati da će obavezani kupac zahtevati posebne zaštitne mere. Mere podrške mogu dovesti do troškova za dobavljača. Za razliku od troškova za popravne mere koje mogu zahtevaju i opravdavaju učešće nekoliko preduzeća, uključujući i dobavljača kod koga se preduzima akcija mestu, troškovi se ovde tiču obaveze dužne pažnje koja je isključiva odgovornost obveznih preduzeće. Shodno tome, obavezano preduzeće mora snositi troškove. Ovo uključuje troškove za obezbeđivanje informacije i mere zaštite. Ovo treba drugačije proceniti u slučaju spoljnih pritužbi proceduri (zajedno sa drugim preduzećima ili u okviru neke industrije ili međuindustrijske inicijativa). U ovom slučaju, preduzeća koja učestvuju moraju da odrede troškove i da ih na odgovarajući način podele. Dobavljači takođe mogu učestvovati u postupku eksternih žalbi zajedno sa obaveznim preduzećem. Opet, kao što je gore opisano u pristupima popravnim akcijama, kriterijumi prikladnosti obezbeđuju dalju pomoć.

V) Saveti za dobavljače za sprovođenje procesa dužne pažnje

Zahtevi dužne pažnje navedeni u Zakonu su obavezni samo za preduzeća u okviru delokruga primene. Ne postoje zakonski zahtevi za dobavljače van okvira da uvedu obaveze dužne pažnje. Preduzeća svih veličina i sektora, međutim, mogu imati pozitivan uticaj na poštovanje ljudskih prava i životne sredine, bez obzira na obaveze Zakona o dužnoj pažnji u lancima snabdevanja. Ovo je u skladu sa Smernicama OECD-a za multinacionalna preduzeća, Uputstvima UN-a Principi o poslovanju i ljudskim pravima i očekivanja Savezne vlade navedena u NAP-u. Savezna vlada je uspostavila Helpdesk za poslovanje i ljudska prava radi podrške preduzećima.

Robustan sistem upravljanja životnom sredinom i društvom takođe pruža prednosti preduzećima: omogućava im da rano identifikuju i adresiraju rizike i kršenja. Takav sistem upravljanja bi takođe mogao dovesti do konkurentskih prednosti posebno u odnosu na pokretanje poslovnih odnosa i razvoj sa obveznim preduzećima, ali i privlačenje investitora. Razumevanje zahteva u Due Diligence sistemima upravljanja rizikom mogu olakšati pregovore sa klijentima za preduzeća koja nisu u obavezi.

Takođe je razumno da neobavezni dobavljači razumeju zahteve Zakona i da razmotre kako mogu da razviju odgovarajuće strategije za postupanje sa zahtevima obaveznih preduzeća. Robustan Sistem upravljanja rizikom im omogućava da ravnopravno sarađuju sa obveznicima. U praksi, neobavezni dobavljači ponekad nisu u mogućnosti da uspostave takav sistem upravljanja rizikom sopstvenim sredstvima. U ovim slučajevima može biti od pomoći ako obavezna preduzeća podrže svoje dobavljače.

Posebno za neobavezne dobavljače posebno u rizičnim zemljama ili sektorima, može biti od pomoći da promovišu saradnju u cilju uspostavljanja sopstvenih struktura dok se bave odgovornošću obavezala preduzeća da poboljšaju stanje na licu mesta.

Dobavljači koji nisu u obavezi, koji nisu u mogućnosti da implementiraju takav sistem upravljanja treba da procene da li mogu da implementiraju bar neke elemente takvog sistema. Često se mogu pripremiti na zahtev od obaveznih preduzeća sa delimičnim koracima. Na primer, može biti korisno sprovesti analizu rizika za najmanje delove lanca snabdevanja kako bi se pripremili za zahteve obaveznog kupca ili da sprovede preventivne mere u slučaju identifikovanih rizika.

Ne-obavezni dobavljači mogu prvenstveno da se fokusiraju na visoko rizične delove lanca snabdevanja i intenziviraju svoje napore tamo. I sopstvena analiza negativnih uticaja na ljudska prava i životnu sredinu i spoljni uticaji (npr. zahtevi obaveznih kupaca) mogu se postaviti kao prioriteta. Po ovom osnovu, oba preduzeća mogu zajedno da sprovedu preventivne i korektivne mere kod dobavljača (npr. revizije, dobavljač obuke i sl.) i dele troškove prema kriterijumima primerenosti. Ako su neobavezni dobavljači ne mogu da otkriju poddobavljače mogu preneti finansijska sredstva za sprovođenje mera u uzvodnom lancu snabdevanja. Međutim, obaveznom preduzeću su u ovom slučaju potrebne validne informacije o pravilno korišćenje sredstava za predviđenu namenu. Bilo bi zamislivo, na primer, da se obezbedi izveštaj revizija ili izveštaje o platama u kojima su zacrnjene osetljive informacije.

Određivanje odgovornosti i procesa, kao i korišćenje finansijskih resursa ponekad može varirati značajno u sprovođenju sopstvenih obaveza dužne pažnje. Dok se velikom preduzeću, tema dužne pažnje može biti locirana na posebno kreiranoj poziciji službenika za ljudska prava i višeresorna komisija (npr. komitet za ljudska prava) prati tehničku implementaciju u osnovne procese preduzeća, neobavezno preduzeće može

da se ograniči na manje strukture, za primer kombinovanjem odgovornosti za kvalitet, održivost i kupovinu u jednoj osobi.

Međutim, za mala preduzeća takođe može biti važno da definišu minimalni skup procesa kako bi sistemi bili proverljivi i funkcionisali nezavisno od osoba (npr. ako odgovorna osoba napusti kompaniju). U tom kontekstu, preduzeća mogu da se obrate Vodećim principima UN o poslovanju i ljudskim pravima, NAP i relevantne smernice OECD-a za smernice.

Dodatak: Pregled sa referencama za postojeće usluge podrške

Informacije o Zakonu o dužnoj analizi lanca snabdevanja:

- Questions and answers about the Supply Chain Due Diligence Act (FAQs) (in German): https://www.bafa.de/DE/Lieferketten/FAQ/haeufig_gestellte_fragen_node.html
- Further BAFA Guidances on the Supply Chain Due Diligence Act: - Guidance on risk analysis “Identifying, weighing and prioritizing risks”: https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/EN/Supply_Chain_Act/guidance_risk_analysis.pdf?__blob=publicationFile&v=2
- Guidance on complaints procedures „Organising, implementing and evaluating complaints procedures“: https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/EN/Supply_Chain_Act/guidance_complaints_procedure.pdf?__blob=publicationFile&v=6
- Guidance on the principle of appropriateness according to the requirements of the Supply Chain Due Diligence Act: https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/EN/Supply_Chain_Act/guidance_appropriateness.pdf?__blob=publicationFile&v=6
- Information sheet on the questionnaire (in German): https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/DE/Lieferketten/lksg_berichtspflicht_fragebogen.html?nn=1469768
- Supply Chain Due Diligence Act – legislative text: https://www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/DE/Internationales/act-corporate-due-diligence-obligations-supply-chains.pdf?__blob=publicationFile&v=4
- Draft bill of the Federal Government (including explanatory memorandum), Deutscher Bundestag Drucksache 19/28649 (in German): <https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/DE/Lieferketten/gesetzesentwurf.pdf>

Podrška i savetodavne usluge za implementaciju:

- Nemačka služba za pomoć za poslovanje i ljudska prava: Glavni kontakt za implementaciju Zakon o Due Diligence-u u lancu snabdevanja, besplatni i poverljivi saveti kompanijama i preduzećima udruženja o praktičnoj implementaciji procesa due diligence, finansiranju i finansiranju instrumenti, prilagođena obuka; besplatno e-učenje, događaji za podizanje svesti i niz besplatnih onlajn alati: www.helpdeskvimr.com
- UN Global Compact Network Germany: Publications (e.g. „What does effective human rights due diligence look like for SMEs? 5 insights from practice“: [UNGCD_Insights_Series_human_rights_due_diligence_SME.pdf](https://www.globalcompact.de/en/UNGCD_Insights_Series_human_rights_due_diligence_SME.pdf) (globalcompact.de)), seminars, and webinars: <https://www.globalcompact.de/en>
- Initiative for Global Solidarity: <https://www.giz.de/en/downloads/giz2023-en-igs-factsheet.pdf>
- Business Scouts for Development: Advice on the sustainable engagement of companies in developing countries, on funding, financing, and cooperation offers and on connecting companies with potential business partners (in German): <https://www.bmz.de/de/themen/privatwirtschaft/kammern-und-verbaende/business-scouts-for-development-70214>

Alati i izvori:

- Business & Human Rights Navigator: www.bhrnavigator.unglobalcompact.org/
- SME Compass „Due Diligence Compass“: www.kompass.wirtschaft-entwicklung.de/en/due-diligence-compass/develop-a-strategy
- SME Compass „Standards Compass“: www.kompass.wirtschaft-entwicklung.de/en/standards-compass/what-can-standards-achieve
- CSR Risk Check: identify industry-, product-, and country-specific risks: www.mvorisicochecker.nl/en/start-check
- Business and Human Rights Resource Centre (BHRR): Ability to filter reports by country, sector, and topic: www.business-humanrights.org

Pomoć u identifikaciji zemalja visokog rizika:

- International Labour Organisation (ILO)
  - SDG indicator 8.8.2 (workers' rights): https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer33/?lang=en&id=SDG_0882_NOC_RT_A
  - SDG indicator 8.7.1 (child labour): <https://ilostat.ilo.org/topics/child-labour/#>
  - SDG indicator 8.8.1 (occupational injuries): <https://ilostat.ilo.org/topics/safety-and-health-at-work/>
  - Data on wages worldwide: <https://ilostat.ilo.org/topics/wages/>
- Transparency International, Corruption Perception Index: <https://www.transparency.org/en/cpi/>
- Yale Center for Environmental Law & Policy, Environmental Performance Index: www.epi.yale.edu
- ITUC CSI IGB, ITUC Global Rights Index: <https://www.globalrightsindex.org/>
- Walk Free, Global Slavery Index: www.globalslaveryindex.org
- United Nations Development Programme, Human Development Index: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>
- World Bank, World Wide Governance Indicators: <https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Documents>
  - Voice and Accountability
  - Political Stability and Absence of Violence/Terrorism
  - Government Effectiveness
  - Regulatory Quality
  - Rule of Law
  - Control of Corruption
- The Heritage Foundation, Index of Economic Freedom: <https://www.heritage.org/index/>
- Freedom House, Freedom in the World Score: <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>
- World Economic Forum, Global Gender Gap Report: <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2022/>

- Bertelsmann Stiftung, Transformation Index (in German): <https://bti-project.org/de/>
- Industry initiatives:
- Sector Dialogue Automotive Industry: <https://www.csr-in-deutschland.de/EN/Business-Human-Rights/Implementation-support/Sector-dialogues/Automotive-Industry/automotive-Industry.html>
  - Chemie³ - Sustainability Initiative of German Chemical Industry (in German): <https://www.chemiehoch3.de/>
  - Sector Dialogue of the German Energy Industry (in German): <https://www.csr-in-deutschland.de/DE/Wirtschaft-Menschenrechte/Umsetzungshilfen/Branchendialoge/Energiewirtschaft/energiewirtschaft.html>
  - German Initiative on Sustainable Cocoa: <https://www.kakaoforum.de/en/>
  - Forum for Sustainable Palm Oil: <https://www.forumpalmoel.org/en/welcome>
  - Partnership for Sustainable Textiles: <https://www.textilbuendnis.com/en/>

Međuindustrijske inicijative:

- Trade: Ethical Trading Initiative Alleged Code Violation Procedure: https://www.ethicaltrade.org/sites/default/files/shared_resources/Alleged%20code%20violation%20investigation%20procedure.pdf
- Workers' rights: Fair Labor Association Third Party Complaints Process: <https://www.fairlabor.org/accountability/fair-labor-investigations/tpc/>
- Trade: Amfori Speak for Change Programme: <https://amfori-foleon.com/speak-for-change/scgm/>
- Palm Oil: Roundtable on Sustainable Palm Oil Complaints and Appeals Procedures: <https://rspo.org/who-we-are/complaints/>
- Minerals: Responsible Minerals Initiative Grievance Mechanism: <https://www.responsiblemineralsinitiative.org/rmap/grievance-mechanism/>

Međunarodni referentni dokumenti:

- ILO Fundamental Rights and Principles at Work: <https://www.ilo.org/declaration/lang--en/index.htm>
- UN Guiding Principles on Business and Human Rights (2011): https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf
- UN OHCHR: The Corporate Responsibility to Respect Human Rights. An Interpretive Guide (on the UNGP): <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/RtRInterpretativeGuide.pdf>
- UN OHCHR: Frequently Asked Questions (FAQ) about the Guiding Principles on Business and Human Rights (2014): https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FAQ_PrinciplesBusinessHR.pdf
- OECD: OECD-Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct (2023): <https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-guidelines-for-multinational>

[enterprises-on-responsible-business-conduct_81f92357-en](#)

☐ OECD: OECD-Guidelines for Multinational Enterprises (2011):
https://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-guidelines-for-multinational-enterprises_9789264115415-en

☐ IFC Performance Standards on Environmental and Social Sustainability (2011):
<https://www.ifc.org/en/insights-reports/2012/publications-handbook-pps>

☐ Tripartite declaration of principles concerning multinational enterprises and social policy (MNE Declaration) (2022): https://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_094386/lang--en/index.htm

Smernice OECD-a:

☐ OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct (2018):
<http://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf>

☐ OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas (2019):
<https://www.oecd.org/daf/inv/mne/OECD-Due-Diligence-Guidance-Minerals-Edition3.pdf>

☐ OECD-FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains (2016):
<https://www.oecd.org/publications/oecd-fao-guidance-for-responsible-agricultural-supply-chains-9789264251052-en.htm>

☐ OECD Due Diligence Guidance for Meaningful Stakeholder Engagement in the Extractive Sector (2017):
<https://www.oecd.org/publications/oecd-due-diligence-guidance-for-meaningful-stakeholder-engagement-in-the-extractive-sector-9789264252462-en.htm>

☐ OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains in the Garment and Footwear Sector (2020):
<https://www.oecd.org/publications/oecd-due-diligence-guidance-for-responsible-supply-chains-in-the-garment-and-footwear-sector-9789264290587-en.htm>

☐ Responsible Business Conduct for Institutional Investors (2018):
<https://mneguidelines.oecd.org/RBC-for-Institutional-Investors.pdf>

☐ Due Diligence for Responsible Corporate Lending and Securities Underwriting (2020):
<https://mneguidelines.oecd.org/due-diligence-for-responsible-corporate-lending-and-securities-underwriting.pdf>

Objavio:

Savezna kancelarija za ekonomske poslove i kontrolu izvoza (BAFA)

Frankfurter Straße 29 – 35
65760 Eschborn
Nemačka
Telefon: +49 6196 908-0
E-mail: poststelle@bafa.bund.de
vvv.bafa.de

Služba za pomoć - Virtschaft & Menschenrechte

DEG Impulse gGmbH
Kammergasse 22
50676 Köln
E-Mail: kontakt@helpdeskvimr.de
<https://wirtschaft-entwicklung.de/wirtschaft-menschenrechte>

Status:

Prvo izdanje / avgust 2023

Koristi slike

© Prostock-studio – stock.adobe.com